№ 34 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 18

1909

ՆՐԵՍՈՒՆՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 18 № 34

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տելեֆօն № 253.

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ՆԵՐԿԱՅ 1909 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն և մէկ ամսվանը նոյնպէս 10 ր., տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., եօթ և վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., մէկ ամսվանը՝ 80 կ., և առաքման ծախք՝ 20 կ.:

Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դօլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ:

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և միևնոյն ժամանակ 40 կ. նամականիշ:

Մեր հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Կովկասից դուրս գանվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявлений Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

Թիֆլիսի Քաղաքային Վարչութիւնը

նշանակած ունենալով բնակիչ սայլապանների աւագի և նրա կանդիդատի ընտրութիւնը ներկայ փետրվարի 22-ին, կիրակի, առաւօտեան ժամը 11-ին, խնդրում է բոլոր բնակիչ սայլերի տէրերին նշանակված օրը գալ Քաղաքային Վարչութեան շէնութիւնը, հետները ունենալով համարացոյցները և պարտադիր որոշումները, որպէսզի կայացվեն յիշված ընտրութիւնները:

(առ.) 138. 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

(ամբուլատորային ընդունելութիւն)

ներող հիւանդների համար ամեն օր, Վօկզալնայա 8, տ. Էնֆիաճեանցի:

Տելեֆօն 695

Ե. Գ. ՖԷԴՕՐՕՎ ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, $8^{1}/_{2}$-ից մինչև $9^{1}/_{2}$, ներքին հիւանդ.:

Վ. .Դ ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 11—12 ժամը, ներքին և երեխաների:

Բ. Ա. ՊՕՊՕՎԵԱՆ երկուշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ 12—1 ժամը, կոկորդի քթի և ականջի:

Գ. Մ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ երեքշ. և ուրբաթ օրերը 12—1 ժ., ներքին:

Ա. Ն. ԴԻԱՍԱՄԻՁԷ ամեն օր, $11^{1}/_{2}$-ից մինչև $12^{1}/_{2}$ ժ., սիֆիլիս և կաշուէ հիւանդութիւններ:

Ս. Մ. ՄԷԼԻՔՕՎ ամեն օր, խիրուրգիական և կանանց հ. 1—2 ժամը:

Ի. Դ. ԳՕՄԱՐԹԷԼԻ ամեն օր, ներքին և երեխաների, 2—3 ժամը:

Բ. Մ. ՄՈՒՍԽԷԼՕՎ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 2—$2^{1}/_{2}$ ժ., աչքի հիւանդ.:

Հիւանդանոցում կատարվում են միկրոսկոպիական, բակտէրիօլոգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս ծաղիկի պատուաստում և ծծմայրերի քննութիւն: Վճար խորհրդի համար 50 կոպէկ:

Օպերացիաները և խորհրդատուութիւնը ըստ համաձայնութեան:

Շուտով բացվելու է ստացիօնարական բաժանմունք 30 մահճակալներով:

(ա. օ.) ա. 38. 100—25

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀՈՐԻԶՈՆՈՒՄ

Քաղաքական հօրիզօնը փոքր ինչ պարզվեց:

Աւստրօ-թիւրքական համաձայնութիւնը, որի բովանդակութիւնը հաղորդեցինք «Մշակի» երէկվայ համարում, կոչված է նպաստելու եւրոպական խաղաղութեանը, որը վտանգվելու երկիւղի մէջ էր:

Այս օրերը սպասվում է և մի ուրիշ համաձայնութիւն, այն է թիւրքբօլգարական, որը պէտք է լուծի Թիւրքիայի և Բօլգարիայի միջև եղած թիւրիմացութիւնները:

Հեռագիրները հաղորդեցին, որ վերջնական համաձայնութիւն կայացաւ Գերմանիայի և Ֆրանսիայի միջև մարօկկօյի խնդրի մասին:

Երեք համաձայնութիւններն էլ ունեն ժամանակակից քաղաքական նշանակութիւն, բայց անկասկած նրանցից ամենախոշորն է աւստրօ-թիւրքականը, որը ամբողջ չորս ամիս զբաղեցնում էր ոչ միայն Աւստրիայի և Թիւրքիայի, այլ և ամբողջ Եւրոպայի քաղաքական շրջանները:

Աւստրիայի ցանկութիւնը՝ կլանել Բօսնիա-Հերցեգօվինան՝ այնպէս էժան չը նստեց նրան, ինչպէս սկզբում նա ենթադրում էր: Թիւրքիան բողոքեց թէ դիպլօմատիական ճանապարհով և թէ տնտեսական մի անօրինակ բօյկօտով: Աւստրիայի ապրանքները ամբողջ չորս ամիս յետ էին մղվում թիւրքական վաճառանոցներից և միլիօնաւոր ձեռնարկութիւններ քայքայվեցին: Աւստրիայի առևտրական շրջանները շատ բողոքեցին այդ բօյկօտի դէմ, բայց իրական կեանքը համերաշխ գտնվեց թիւրքական դիպլօմատիայի հետ և ոչ մի զիջում չարեց աւստրիական վաճառականների ջանքերին վերացնելու բօյկօտը:

Աւստրիան ստիպված եղաւ զիջումներ անել Թիւրքիային և մշակեց ներկայ համաձայնութեան ծրագիրը, որով նա պարտաւորվում է Թիւրքիային $2^{1}/_{2}$ միլիօն թիւրքական լիրա և զիջել Նօվօ-Բազարի սանջակը, որը պահում էր իր ձեռքին ռուս-թիւրքական պատերազմից սկսած, բայց միևնոյն ժամանակ առ միշտ միացնում է Բօսնիա-Հերցեգօվինան իր պետական հողերին:

Եթէ ուշադրութեան առնենք և այն, որ Գերմանիայի և Անգլիայի միջև եղած լարված յարաբերութիւնները բաւական մեղմացան անգլիական էդուարդ թագաւորի Բերլին այցելելով, որ միևնոյն ժամանակ Անգլիան, Ֆրանսիան և Ռուսաստանը գտնվում են մտերմական կապերի մէջ, կը տեսնենք, որ եւրոպական խաղաղութեան վտանգը սկսում է փարատվել կամաց-կամաց:

Մնում է մի կէտ, մի ցաւոտ տեղ: Եթէ այդտեղ էլ աջողվի բաւարարութեան մի հնար գտնել, այն ժամանակ վերացված կը լինեն ներկայ քաղաքական բօպէի դժուարութիւնները:

Դա սերբիական բաւարարութիւնների խնդիրն է:

Սերբիան, անշուշտ, զրկված է և վիրաւորված: Սերբիական ժողովուրդը խոր խոցված է քաղաքական հարուածներից: Բայց պատերազմել անկարող է, որովհետև նա չի ունենայ ուժեղ զինակիցներ:

Նա ստիպված կը լինի այժմ խոստումներով գոհանալ և վիրաւորանքները կուլ տալ: Եւ Սերբիան սկսել է մեղմանալ կամ ստիպված է մեղմանալ:

Ա. Քալանթար

ՍԵՐԲԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Լօնդօն, 16 փետրվարի

Ռէյտերի տեղեկութիւնների համաձայն, սերբիական հաւատարմատարը արտաքին գործերի մինիստրին մի նօտա է յանձնել, որով տեղեկացվում է, որ Սերբիան մտադիր է սպասել մեծ պետութիւնների վճռին և ամեն միջոց ձեռք առնել խաղաղութիւնը պահպանելու համար: (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 15 փետրվարի

Սերբիական նոր մինիստրութիւնը, կազմված Նօվակօվիչի նախագահութեամբ, դիմեց ռուսաց կառավարութեանը մի շրջաբերականով, որով սերբիական կառավարութիւնը յայտնում է իր անկեղծ խաղաղասիրութիւնը և բացասումը որևէ նուաճողական ձգտումների և իր հաստատ վճռականութիւնը յետ կանգնել որևէ գրգռիչ գործողութիւններից և թողնել մեծ պետութիւններին դատել Սերբիայի այն կարիքների և շահերի մասին, որոնք շօշափվում են ներկայ ճգնաժամով: Այդ հաղորդագրութեան ի պատասխան, ռուսաց կառավարութիւնը հրամանագրեց Բէլգրադի իր դեսպանին բարեկամաբար խորհուրդ տալ սերբիական կառավարութեանը՝ պահել իր ույժի մէջ իր որոշումը գործողութեան խաղաղ եղանակը պահպանելու մասին, որոշումն, որ ռուսաց կառավարութիւնը ընդգծում է անկեղծ հաճոյքով: Պետերբուրգի կաբինետը համոզված է, որ այդ որոշումը համապատասխանում է, ներկայ քաղաքական կացութեան ժամանակ, Սերբիայի կենսական շահերին: Միևնոյն ժամանակ նա գիտակ է, որ Սերբիայի կողմից հողային նուաճումների մասին յայտնութիւնը ոչ մի աջակցութիւն և համակրութիւն չէր գտնի մեծ պետութիւնների կողմից և Սերբիան կարող է պահպանել նրանց տրամադրութիւնը միայն այն դէպքում, եթէ նա չի պնդի յիշեալ պահանջների վրա, որոնք կարող են առաջ բերել ապառազինեալ ընդհարումն Աւստրիայի հետ: Ի նկատի ունենալով սերբ կառավարութեան կողմից արտայայտված գիտաւորութիւնը՝ համակերպել մեծ պետութիւնների ցանկութիւններին, Ռուսաստանը խորհուրդ է տալիս նրան յայտարարել դրականապէս, թէ նա հետամուտ չէ հողային ձգտումների և ամբողջովին յոյսը դնում է մեծ պետութիւնների որոշման վրա բոլոր հերթական հարցերի վերաբերմամբ: (Հ. Գ.)

Բերլին, 16 փետրվարի

Մամուլը համակրանքով է խօսում Ռուսաստանի՝ Սերբիային տուած բարեկամական խորհրդի մասին: (Հ. Գ.)

Վիէննա, 16 փետրվարի

Ռուսաստանի առաջարկութիւնը մամուլը ընդունում է իբրև մի ինքնուրոյն քայլ Ռուսաստանի կողմից: (Հ. Գ.)

Բելգրադ, 16 փետրվարի

Պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ ասված է. «Սերբիական կառավարութիւնը, յենվելով Եւրոպայից ճանաչված միանժամայն կօրրեկտ գործելակերպի վրա, իր յոյսը դնում է Եւրօպայի արդարութեան և բարեացակամութեան վրա, որովհետև կառավարութիւնը համոզված է, որ Սերբիան Եւրոպայի սպասելիքները արդարացրեց:

«Միևնոյն ժամանակ սերբիական կառավարութիւնը կարծում է, որ քաղաքացիները լիակատար համբերատարութեամբ կը վերաբերվեն դէպի այն զանազան յուզալից տեղեկութիւնները, որ յաճախ բղխում են չափազանց կասկածելի աղբիւրներից:

«Սերբիան մինչև օրս Աւստրօ-Ունգարիայի հետ կօրրեկտ յարաբերութիւններ պահպանեց. այդպէս և առաջայում կառավարութիւնը սպասում է, որ այս յուրջ ժամանակ նա բազմակողմանի աջակցութիւն կը գտնէ ազգաբնակութեան կողմից»: (Հ. Գ.)

Լօնդօն, 15 փետրվարի

Լրագիրները խանդավառ ողջունում են Ռուսաստանի հանդէս գալը Բելգրադում իբրև մի աւելորդ ապացոյց այն բանի, որ Ռուսաստանը միւս պետութիւններից ոչ պակաս ձգտում է խաղաղութիւնը պահպանել: Լրագիրներն ասում են, որ Ռուսաստանի բարեկամական խորհուրդը բացատրված է այնպիսի ձևով, որ միանգամայն հաշւի է առնում Սերբիայի ինքնասիրութիւնը, շնորհաւորում են Իզվօլսկուն արիութիւն երևան հանելու առիթով, յոյս են յայտնում, որ ռուսական հասարակական կարծիքը կը գնահատէ նրա զգուշաւորութիւնը և ոչինչ այնպիսի բան չի անի, որ տրամագծօրէն հակասէ նրա ծրագիրներին: (Հ. Գ.)

Պարիզ, 15 փետրվարի

Ռուսաստանի քայլը տեղական մամուլի կողմից գովասանքի է արժանացել: (Հ. Գ.)

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Վիէննա, 15 փետրվարի

Կայսրը երէկ առաւօտեան առանձին ունկնդրութեան ընդունեց Թիւրքաց արտաքին գործերի մինիստր Րիֆաթ փաշային: (Հ. Գ.)

Վիէննա, 16 փետրվարի

Ի պատիւ Րիֆաթ փաշայի և նրա տիկնոջ, երէկ բարօն Էրենտալի մօտ կայացաւ նախաճաշ: Ներկայ էին Թիւրքաց դեսպան Րիշադ փաշան, մինիստր-նախագահ Բինէրտը իր կնոջ հետ, մինիստր-նախագահ Վէկէրլէն, ֆինանսների մինիստր Բուրիանը, կօնտրօլի պալատի նախագահ Պլէնէրը կնոջ հետ և այլն: (Հ. Գ.)

Կ. Պօլիս, 16 փետրվարի

Սալօնիկում աւստրիական «Բուկօվինա» նաւը բեռնելու ժամանակ, նաւահանգստի թիւրք բանւորները և նաւաստիները ցոյցեր արին: Աշխատանքները վերսկսվեցին «կեցցէ Աւստրիան, կեցցէ Թիւրքիան» բացագանչութիւններով: (Հ. Գ.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թէհրան, 9 փետրվարի

Այսօր, առաւօտեան, շուկայում, քարվանսարաններից մէկի տանիքի վրա, ժանդարմները բռնեցին երեք պարսիկների և խուզարկելով գտան նրանց մօտ ռումբեր: Նրանց կալանաւորեցին և ուղարկեցին շահի արքունիքը՝ Բաղէ-շահ:

«Р. Сл.» թղթակիցը, իր ասելով, գնացել է տեղեկանալու նրանց վիճակի մասին: Մէկին կախված է գտել պալատի դարպասի վրա: Պատժվածի դիակի շուրջը բազմաթիւ ժողովուրդ էր հաւաքված: Դէմքը այլանդակված էր, մէջքը արիւնաշաղախ: Սարբազները փայտերով խփում էին այդ ընկած դիակի ոտքերին:

Կախաղան հանվածը հանգուցեալ Մուզաֆֆէր-Էդդին շահի նախկին թիկնապահ Իսմայիլ-խանն էր: Շահը հրամայեց կախել նրան առանց դատելու: Դահիճները բռնեցին նրան և խեղդեցին, ապա պարանոցից թոկ կապելով քարշ տուին դիակը պարտիզի միջից և դուրս ձգեցին:

Դարպասի մօտ կախեցին նրա երկու ընկերներին: Նրանց տանջանքները էին ենթարկում, պահանջելով մատնել տերրօրիստական կազմակերպութիւնների մնացեալ անդամներին:

Կալանաւորվածները ուզում էին շուկայում պայթեցնել մի քանի մագազիններ, որոնք չէին միացել գործադուլին:

Իսմայիլ-խանի դիակը երեք օրով կախված է պահվում յեղափոխականներին սարսափեցնելու նպատակով:

Թաւրիզից տեղեկութիւններ են գալիս, որ Սաթթար-խանը ողջ է և արիաբար ղեկավարում է զօրքերին: Էյն-ուդ-Դօվլէն գրաւել է արդէն Թաւրիզին մօտիկ գտնվող Մարանդ և Սօֆիան աւանները: Առաջնի նահանգապետը մահվան պատժի է ենթարկված, իսկ երկրորդինը՝ կալանաւորված:

Թէհրանում վաղը անկարգութիւններ են սպասվում:

Ապստամբութիւն է ծագել Շիրազում:

Թաւրիզ (մինչև Ջուլֆ պօստով), 9 փետ.

Յեղափոխականները ջարդ են տուել Ւօյի սարդարին: Յեղափոխականները ձիերի վրա ռումբեր բարձելով քշել են նրա բանակը, այնտեղ պայթել են ռումբերը և փախցրել սարսափահար եղած զօրքերին: Նրանցից մեծ թւով սպանվածներ կան:

Թաւրիզից ոչ հեռու Սաւալանում յեղափոխականները խիտ շարքերով շրջապատել են պահպանողականների պարագլուխ Րահիմ-խանի յայտնի ղաբաղաղեան ձիաւորներին: («Р. Сл.»)

Ջուլֆա, 11 փետրվարի

Հաղորդակցութիւնը Թաւրիզի հետ վերականգնված է: Ապստամբութիւնը Շիրազում սաստկացել է: Րահիմ-խանի զօրախումբը, որ աշխատում էր վերջնականապէս կտրել Թաւրիզի հաղորդակցութիւնը Ջուլֆայի հետ, պարտութիւն է կրել: Յեղափոխականները վերցրել են Ալվար անունով կարևոր կէտը: («Р. Сл.»)

Թէհրան, 11 փետրվարի

«Р. С.» լրագրի թղթակիցը հեռագրում է իր թերթին, որ ինքը այդ օրը ընդունելութիւն է ունեցել շահի մօտ Բաղէ-շահում:

Շահը յայտնել է, որ խոստացված բարենորոգումները իրագործելու համար ներկայ մօմենտը նա համարում է անյարմար:

— Հնարաւորութիւն չը կայ,—ասել է շահը,—իմ ժողովրդի բարօրութիւնը ցանկանալով հանդերձ, ստեղծագործական աշխատանք սկսելու և երկրի կառավարութեան մէջ նոր սկզբունքներ մտցնելու, երբ լայն չափով սկսված յեղափոխութիւնը անպատճառ ուզում է ույժով վերցնել այն, ինչ որ ես պատրաստ եմ տալ նրան երկրում խաղաղութիւնը պահպանելու պայմանով: Այժմ, սակայն, հասել է հասարակութեան լաւագոյն մասի լիակատար հիասթափութեան ժամանակը յեղափոխական գործիչներից, որոնք իրանց վարմունքներով աւելի ու աւելի են վարկաբեկում իրանց: Երկրի կառավարութեան ներկայ կարգը չափազանց անբաւարար է. ես ինքս էլ այդ լաւ գիտեմ: Բարենորոգումները հարկաւոր են, և նրանք կը շնորհվեն, բայց բոլորովին ոչ այնպիսիները, որ ձգտում են ստանալ սօցիալիստները (*), այլ զուտ սահմանադրական, որոնք ապահովում են երկրի հանգստութիւնը և հաւատարիմ հպատակների բարօրութիւնը: Այնպիսի մէջլիս, ինչպիսին որ կար, այլ ևս չի լինի: Ներկայ դրութեան ամբողջ ծանրութեան կենտրօնը Թաւրիզն է: Բարենորոգումների շուտափոյթ իրագործումը պայմանաւորվում է կառավարչական զօրքերի աջողութեան հետ ընդդէմ խռովարարների: Որքան շուտ գրաւվի Թաւրիզը, այնքան աւելի կը մօտենայ բարենորոգումներ շնորհելու մասին հրովարտակ հրատարակելու ժամանակը: Մնացեալ նահանգներում սկսված ապստամբութիւնը ինձ քիչ է անհանգստացնում:

Թէհրանից փետրվարի 4-ին հաղորդում են «Ֆրանկ. Ցայտ.» և «Ֆօս. Ցայտ.»-ին, որ այնտեղ օրէ-ցօր սպասում են խոշոր անցքերի: Բոլոր բազարները փակ են, շահի զինւորական բանակում տենդային պատրաստութիւններ են տեսնվում: Բայց արտիլլերիան չունի բաւականաչափ հրանիւթ, կիսասոված զինւորների վրա շահը շատ էլ չէ վստահանում, իսկ կօզակների թիւը քաղաքում 500-ից չէ անցնում: Քաղաք են մտել մեծ թւով կովկասցիներ: Ինչպէս յայտնի է, վերջիններս էին ղեկավարում Րաշտի ապստամբութիւնը: Ազգայնականները գաղտնի խորհրդակցութիւններ են սարքում: Ռուս դեսպանատունը իր պահապանները ուժեղացրել է նոր 25 կօզակներով: Բոլոր մնացած դեսպանատները նոյնպէս զգուշութեան միջոցներ են ձեռք առել: «Միայն սահմանադրութեան անյապաղ յայտարարումը,—հեռագրում է «Ֆօս. Ցայտ.»-ի թղթակիցը,—կարող կը լինի փրկել դրութիւնը»:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Баку» լրագիրը հետեւեալ հեռագիրներն է ստացել Պետերբուրգից․

Այն տան բակում, ուր ապրում է Պետական Դումայի Նախագահ Խոմեակովը և որը կից է ոստիկանական դեպարտամենտին, գտնված է մի ռումբ։

Փոխարքայի դիւանատան վերատեսուչ Պետերսոնը միջնորդութիւն է յարուցել, որպէսզի թոյլատրվի իրան գանգատ ներկայացնել բարձրագոյն քրէական դատարանին Պուրիշկեվիչի դէմ, որը Դումայի ամբիոնից իրան կաշառակեր անուանեց։

Առաջիկայ ապրիլ ամսում Կազանում կայանալու է միսիոներական համագումար։ Նրա ծրագիրն է կռիւ մղել մահմեդականութեան և հերձուածի դէմ։

Մօտ օրերս բանտ է ուղարկվում առաջին Դումայի անդամ Իվան Պետրունկեվիչը։ Նա բոլորովին հիւանդ է և հազիւ է կարողանում ման գալ։

Լոնդոնի ազդեցիկ թերթերը խիստ կերպով դատապարտում են գերմանական մամուլի այն մասը, որը կասկածի է ենթարկում Գերմանիայի ակտիվ միջամտութիւնը աւստրո-սերբիական յարաբերութիւնների մէջ։

«Եթէ այդպէս շարունակվելու լինի, — ասում է «Վեստմ․ Գազ․» լրագիրը, — այն ժամանակ Բիւլովի համար դըժուար կը լինի զսպել համագերմանականութեան թափը, որը հեշտութեամբ կարող է Պոտսդամից անցնել Հօֆբուրգ և ընդհանուր եւրոպական սլաւօնա-գերմանական միջադէպի տեղիք տալ»։

Հռոմի ուսանողների մի խումբ ուղարկել է սերբիական արքայորդուն մի ուղերձ, ողջունելով նրա ռազմասիրական ոգին և խոստանալով մտնել սերբիական շարքերի մէջ իբրև կամաւոր, հէնց որ պատերազմը բորնկվելու լինի։

—

Պօլսի հայ թերթերում տպագրված է հետեւեալը․

«Հայ յեղափոխական Դաշնակցութիւն կուսակցութեան կենտրոնական օրգան «Դրօշակը» տեղեկացնում է ի գիտութիւն հայ հասարակութեան, որ յիշեալ օրգանի խմբագրութեան մէջ մի ժամանակ ծառայող աստրախանցի Գալուստ Յակովբեանը գողացել է կուսակցութեան պաշտօնական բլանկները և նրանց միջոցով Լօզաննից և Ժընեւից սպառնական նամակներ էր ուղարկում Աստրախանի վաճառականներին և խոշոր գումարներ պահանջում։

«Գալուստ Յակովբեանը խոստովանել է իր այդ ստոր վարմունքը կուսակցութեան դատարանի առաջ․ նրանից խլել են մօտն եղած մնացեալ բլանկները։

«Կենտրոնական օրգանը կրկին անգամ տեղեկացնում է հասարակութեան կուսակցութեան ներկայացուցիչների 1907 թւի համագումարի կայացրած որոշումները, որոնց հիման վրա խստիւ արգելվում է սպառնալիքներով դրամական պահանջներ անել»։

—

Հին-Ղրիմից ստացանք հետեւեալ հեռագիրը․

«Հասարակութեան վեցամսեայ գրագրութիւնից յետոյ սինօդի հետ, Նախադասվում է, որ անկօնտրոլ կառավարվեն վանքի կալուածները և խիստ կերպով արգելւում են միջամտութիւնը վանքի գործերում։ Բողոքելով մեր իրաւունքների այդպիսի ժխտման դէմ և հաստատ որոշելով գործը իր վախճանին հասցնել, դիմում են մամուլի աջակցութեանը և հարցնում, թէ ինչու մի այդպիսի միջամտութիւն թոյլատրվում է Նախիջևանի և Կովկասի հասարակութիւններին։ Մենք հարկադրված ենք դիմել ներքին գործերի մինիստրին, իսկ մամուլի միջոցով պահանջողաբար առաջարկում ենք մեր հոգևորականութեանը, որ, թիւրիմացութիւնից խուսափելու համար, հակառակ յուզված ժողովրդի ցանկութեան վանահայրը չը վարէ վանքի վանահօր պաշտօնը։ Լիազօրներ՝ Կասպարօվ, Կվատէստօվ, Բէնքլիեվ, Փափազեան, Ուզուն, Բէջատօվ»։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԸ

Ուրբաթ, փետրվարի 13-ին, առաջնորդարանում կայացաւ Կենտրօնական Նպաստամատոյց Յանձնաժողովի նիստը, նախագահութեամբ Գարեգին արքեպիսկոպոսի և անդամակցութեամբ պ․պ․ Ալ. Մէլիք-Ազարեանի, Ա. Քալանթարի, Հ. Առաքելեանի, բժ. Կ. Ստեփանեանի և Աւ. Սահակեանի։

Յանձնաժողովը կայացրեց հետեւեալ որոշումները․

1) Ի նկատի ունենալով, որ Զանգեզուրի գաւառում Յանձնաժողովի անցեալ տարիները բաժանած ցորենները հաւաքելու և գիւղական շտեմարաններ կազմելու համար արած կարգադրութիւնը խոչընդոտի է հանդիպում Բագուի Կուլտ. Միութեան գործակալների կողմից, որը առանց որևէ թոյլտուութիւն ունենալու Յանձնաժողովից՝ կամենում է ցորենները հաւաքել իր օգտին — որոշվեց խնդրել Բագուի Նպաստամատոյց-Յանձնաժողովից տեղեկութիւններ, թէ ինչ հիման վրա Կուլտ. Միութիւնը այդպիսի կարգադրութիւն է արել։

2) Տալ 850 րուբլի Հայ Տնայնագործական Ընկերութեան, որ սա իր կարգադրութեամբ և պատասխանատւութեամբ գործադրէ Համամլու, Քարվանսարա, Գոմեր, Ղշլաղ և Պարնի գիւղերում նոր ջուլհականոցներ հաստատելու կամ արդէն եղածը լայնացնելու համար, տալով առաջինին — 200 ր․, երկրորդին — 100 ր․, երրորդին — 250 ր․, չորրորդին — 200 ր․, հինգերորդին — 100 ր․։

3) 50 օրինակ «Գիւղատնտես» շաբաթաթերթին բաժանորդ գրվելով և տալով 150 ր․, ուղարկել այդ թերթը զանազան գիւղերի շինական հասարակութիւններին։

4) Իմանալով, որ Աշըղ-Ջիւանին ծանր հիւանդ է, որոշվեց բժշկութեան համար տալ 50 ր․։

ՀԱՅ ԿԱԹՕԼԻԿՆԵՐԻ ԾԽԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

—

Ամսիս 15-ին, կիրակի օրը, Թիֆլիսի ժողովարանում կայացաւ Թիֆլիսում բնակվող կաթօլիկ հայերի ընդհանուր ժողովը, որի նպատակն էր սեփական հայ ծէսի եկեղեցի և դպրոց հիմնելու մասին հոգ տանել։ Ժողովը բազմամարդ էր և կայացաւ հայր Յովսէփ վ. Մարգարեանի նախագահութեամբ և պ. Առաքել Նալբանդեանի քարտուղարութեամբ։ Ժողովը երկարօրէն զբաղելով եկեղեցական վարչութեան գործերով և Թիֆլիսի Վերափոխման եկեղեցու վրա հայ-կաթօլիկների իրաւունքի հարցով, որոշեց ձեռնարկել Թիֆլիսում յատուկ հայ-կաթօլիկ եկեղեցու և նրան կից դպրոցի հիմնարկութեան և այդ վախճանի համար ընտրեց յանձնաժողով, որին յանձնարարվեց ճշգել յարաբերութիւնները յիշեալ վերափոխման կաթօլիկ եկեղեցու ներկայ սինդիկների հետ և գտնել յարմար եկեղեցապատկան կամ մասնաւոր հող եկեղեցու և դպրոցի շինութեան համար և ապա իր եզրակացութիւնները ներկայացնել յետագայ ծխական ընդհանուր ժողովին։ Յանձնաժողովի անդամներ ընտրվեցին. հ. Յովս. վ. Մարգարեան (Մխիթարեան միաբան), պ. պ. Ա. Սարուխանեան, Աղ. Յակոբեան, Պ. Խրիմեան, Կոնստ. Գուրգէնեան, Ե. Խանդամեան և Կ. Գամէրեան։

Ուրախալի է տեսնել, որ հայ-կաթօլիկ հասարակութիւնը այժմ լուրջ կերպով պարապում է այդ կարևոր հարցով և յոյս կայ, որ յանձնաժողովը կարդարացնէ իր վրա դրված վստահութիւնը և շուտով նոր ընդհ. ժողով կը հրաւիրէ իր գործունէութեան արդիւնքը զեկուցանելու համար։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 10 փետր.

Լսելով, որ պ. Թամրազեանը վերցրել է Տնայնագործական Ընկերութեան տօրքերի շինելը, ես ցանկութիւն ունեցայ այցելել նրա արհեստանոցը. վարպետը բացի նախկիններից շինել է և մի նոր ձևի տօրք, որը բոլորովին ուրիշ է, թէ ձևի կողմից, թէ ամրութեան, թէ փականքների և թէ արագաշարժութեան կողմից։ Այս նոր ձևի տօրքը շինելու ժամանակ վարպետը օգտվել է «Энциклопедическій словарь»-ում գծագրված օրինակից։

Տնայնագործական Ընկերութեան ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում այս նոր տեսակի և ձևի տօրքի վրա, որ աւելի մատչելի գներով կը լինի, քան միւս տեսակէտը։

Խ. Մանուկեան

—

Կրասնօվօդսկ, 14 փետրվարի

Ամսիս 12-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին, տեղիս Թէյարաններից մէկում ոստիկանութիւնը ձերբակալել է զանազան ազգութիւններից բաղկացած երիտասարդ գրպանահատների մի խումբ, թւով 7 հոգի, որոնցից 4-ը կարողացել են իրանց արդարացնել, իսկ 3-ը մեղադրված են և ենթարկված աքսորի զանազան տեղեր…

Աքսորանքի ենթարկվածներից մէկը Աղամիդ Աբդուլլա-օղլին այսօր առաւօտեան ժամը 11-ին փորձել էր փախչել ոստիկանատան բակից, բայց շնորհիւ ստրաժնիկ Մարէչինի շուտ վրա հասնելուն չէր աջողվել…

Զ.- էն

—

Մերվ, 10 փետրվարի

Ամսիս 8-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին, Համբարձում Մարկոսեանը (շամախեցի, արհեստով գդակագործ) վերադառնալով կայարանից սանդուղքով բարձրանում է իր բնակարանը. բայց դեռ պատշգամբին չը հասած՝ մի անյայտ չարագործ Մարկոսեանի սիրտն է խրում դաշոյնը։ Մարկոսեանը վիրաւորված վայր է ընկնում օգնութիւն աղաղակելով։ Բայց ոճրագործը բօլէտալէս հասցնում է մօտ 24 հարուած, ու շնչասպառ Մարկոսեանին ու անյայտանում։

Օգնութեան հասնող հարևանները արդէն դիակնացած են գտնում Մարկոսեանին։

Այս դէպքը մեծ յուզում է առաջացրել Մերվի հայ հասարակութեան մէջ. բոլորը մի ինչ-որ խորհրդաւոր կերպով են խօսում ու սպանութիւնը վերագրում ընտանեկան երկպառակութեան։

Մանասէ

—

. Ախալքալաք (Գօրու գ.), 8 փետր.

Հինգշաբթի, ամսիս 5-ին, տեղիս եկ.-ծխ. միդասեան երկսեռ դպրոցում, Վարդանանց տօնի առիթով, տեղի ունեցաւ հանդէս։

Հանդէսին ներկայ էր հայ և վրացի ազգութիւններից երկսեռ հասարակութիւն։ Արտասանվեցին հայերէն, վրացերէն և ռուսերէն ոտանաւորներ. երգում էր միաձայն փոքրիկ խումբը։

Վերջում տեղի ունեցան հայկական պարեր։

Հանդէսը ներկաների վրա թողեց լաւ տպաւորութիւն։

Arthur

ԱԶԷՖԻ ԳՈՐԾԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅՈՒՄ *)

(Հեռագրով)

—

Պետերբուրգ, 13 փետրվարի

Կոմս Բօբրինսկիյ — Մենք ուրախութիւնից կը պայթէինք, եթէ մեր կառավարութիւնը խայտառակվէր այս գործում, որովհետև նա մեր ազգային կառավարութիւնն է (ծափ. աջակ. և կենտր.)։ Բայց Բուլատի և Գեգեչկորու ճառերից յետոյ մենք հասկացանք, որ չենք կարծելու. կառավարութեան վրա ծանր մեղադրանքներ չը կան և ի զուր հարցապնդումների կորիֆէյները չը փախան, դուների մօտ սպասելով մինիստրների խորհրդի նախագահի ճառին (ձայներ, ծիծաղ, ծափահարութիւն)։

«Մակլակովը և նրա բարեկամները, որոնք այժմ նստած են այն տեղերում, որոնց վրա երկրորդ Դումայում սօցիալ-յեղափոխականներն էին նստել, մեզ այն ժամանակ հաւատացնում էին, թէ սպանութիւնները կատարում են ոչ թէ յեղափոխականները, որոնք նստած էին նրանց կողքին մինչև այդ տեղեկատու բիւրօյում, այլ առանձին աւտօնոմ կազմակերպութիւններ։ Այսպէս էին ասում նրանք այն ժամանակ։ Իսկ ինչ են ասում նրանք այժմ… (որոտալից ծափահարութիւն կենտրօնում և աջակողմում)։ Իբրև զեկուցանող ես խօսելու եմ վերջը, այժմ ես պէտք է միայն պատասխանեմ առելութեան խանդով Մակլակովի հռչակի, բայց անբովանդակ ճառին» (աղմուկ, ծիծաղ, ծափ.)։

Ապա հռետորը սկսում է իր տեսակէտից հերքել Մակլակովի ասածները։

Պուրիշկեվիչը իրան յատուկ խօսքերով յարձակվում է կադետների վրա, շեղվելով բուն խնդրից։

Զամիսլօվսկին գտնում է, որ Ազէֆի հարցում երկու կողմ կայ — կառավարութեան գործողութիւնները և յեղափոխականների գործողութիւնները։ Հռետորը բնորոշում է յեղափոխականների գործելակերպը գիւղացիների վերաբերութեամբ. շեշտում է, որ կառավարութեանը խուզարկու բաժին անհրաժեշտ է։

«Մենք պէտք է խոստովանենք, որ ներքին գործակալութիւնը դժբաղդաբար թոյլատրելի է, բայց պրօվօկացիան ի հարկէ անթոյլատրելի է և պէտք է հալածվի, ինչպէս որևէ յանցանք. սակայն չէ կարելի համնել այնպիսի աբսուրդի, որ եթէ չինովնիկների մէջ լինում են կաշառակերութեան դէպքեր, ուրեմն պէտք է բոլոր չինովնիկներին արձակել պաշտօնից. եթէ լինում են պրօվօկացիայի դէպքեր, դա չէ նշանակում, որ պէտք է ոչնչացնել ամբողջ գործակալութիւնը։ Ազէֆի պրօվօկատորական գործունէութիւնը և այս մասին կառավարութեան տեղեակ լինելը դեռ բոլորովին հաստատված չեն։ Պրօվօկացիայի մէջ մեղադրանքները սկսվեցին այն վայրկեանից, երբ յեղափոխականները չը կըշռեցին իրանց մէջ ընդունելով պահպանել բաժնի գործակալ Բակային։ Նա նրանց աչքերը բացից դէպի ներքին գործակալութեան վիասը, բայց դաւաճանին ցոյց տալ չը կարողացաւ։ Այստեղ օգնութեան է գալիս Լօպուխինը։ Նորից դուք տեսնում էք, թէ ինչպէս օպպօզիցիայի ներկայացուցիչները սիստեմատիքաբար աշխատում են բոլոր արգելքները ոչնչացնել յեղափոխութեան աջող գործունէութեան ճանապարհից»։ Անցնելով Մակլակովի ճառին, Զամիսլօվսկին, առաջադրելով Շչեգլօվիտօվի դէմ մահափորձի օրինակը, ապացուցում է, թէ ինչպէս Մակլակովը ճիշդ չէ լուսաբանում փաստերը իր ցանկալի եզրակացութիւններին հասնելու համար։ (Աջ կողմից ծափահարութիւններ)։ Ժամը 4-ին և 10 րօպէին յայտարարվեց ընդմիջում։

Ժողովը վերսկսվում է ժամը 4-ին և 45 րօպէին։

Պեւրօվ 3-րդը ընդարձակ ճառով պատճառաբանում է աշխատաւոր խմբակի առաջարկած անցողական ֆօրմուլան, որի գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են. — տէրրօրիստական գործողութիւնների մէջ Ազէֆի մասնակցութիւնը ապացուցված է. նրա գործունէութիւնը յայտնի էր ներքին գործերի մինիստրութեանը. ռուսաց քաղաքական ոստիկանութիւնը անհաշիւ գումարներ է ծախսում երկու տեսակ խաղ խաղացող մարդկանց կաշառելու համար. այս սիստեմն աւելացնում է պրօվօկատորներ. քաղաքական ոստիկանութիւնը Ռուսաստանում դարձել է պետութիւն պետութեան մէջ եայլն։

Բօգրինովը համարում է, որ Ազէֆի գործը պատահական յանցանք չէ, այլ ռուսաց պետական կեանքի հիմնական երևոյթ։ Պաշտպանողական բաժնի իւրաքանչիւր գործակալին տոմսակի հետ միասին տըրվում է արտօնութիւն մի շարք յանցաւոր գործողութիւններ կատարելու համար։ Վըտանգաւոր դրութիւնը նրանումն է կայանում, որ կառավարութիւնը շըջապատի վրա ունեցած իր հասկացողութեան մէջ ղեկավարվում է Բակայի իմաստութեամբ և Ազէֆի ճշմարտութեամբ։ «Մինիստրների խորհրդի նախագահի բացատրութիւնը, — ասում է ճառախօսը, — ինձ վրա թողեց իսկական անկեղծութեան և ճշմարտութեան տպաւորութիւն և միևնոյն ժամանակ իսկական կուրութեան տպաւորութիւն։ Դումայի պարտականութիւնն է կառավարութեան աչքերից կապը արձակել։ Ընդունելով հարցապնդումը, մենք միայն Դումայից վանում ենք ներկայումս գործադրվող սիստեմի ահռելի հետևանքների պատասխանատւութիւնը, իսկ դուք մերժելով հարցապնդումը այդ պատասխանատւութիւնը ձեզ վրա էք ընդունում (ծափահարութիւններ ձախ կողմից)։ Ի՞նչ եղաւ առաջին Դուման արձակելուց յետոյ (աջ կողմից ձայներ՝ «Վիբորգ»)։ Ոչ, ես Ազէֆի գործի մասին եմ խօսում։ Առաջին Դուման արձակելուց յետոյ կառավարութիւնը դաշն կապեց մաւրի հետ (աջ կողմից ձայներ՝ «Ինչ, ինչ մաւր»)։ Դա Ազէֆի նման մի ցեղ է. իսկ իրան յարգող կառավարութիւնը դաշն չի կապի ամբոխի կեղտոտ խաւերի հետ (ձախ կողմից ծափահարութիւններ)։ Չէ՞ որ մինչև այժմ չեն կարողանում որսալ այն անձանց, որոնք մասնակցել են մաւրերի կազմակերպած սպանութեանը։ Կառավարութեան ունեցած դաշինքի մէջ մաւրերի հետ դերերը այնքան սերտ են միախառնվել, որ չէ կարելի որոշել, թէ որտեղ է վերջանում կառավարութեան գործակալը և որտեղ է սկսվում յանցագործը։ Բարոյական հարուած է հասցված ոչ միայն յեղափոխութեան, այլ և անօրինութիւնների և բացարիկ դրութիւնների բէժիմին։ Ռուսաստանի վտանգը կայանում է նրանում, որ մօտեցել է մեր կառավարչական բարձր շրջանների ճշմարտագիտակցութեան վախճանը։ Նախնական քննութեան արդիւնքները կարդալով, նրանք միամտօրէն անօրէնութիւն են անում, միամտօրէն ոտնակոխ են անում նրանց իրաւունքները, որոնք պաշտպանվելու հըրաւունքներից զուրկ են։ Մինիստրների խորհրդի նախագահի արած բացայայտութիւնը մի ճնշումն է դատարանի վրա՝ մեղադրելու համար (ծափահարութիւններ ձախ կողմից)։ Եթէ Լօպուխինը դատի է յանձնված, իսկ Ազէֆը՝ ոչ, ուրեմն ակնյայտ է, որ Ռուսաստանում երկու ճշմարտութիւն կայ, մէկը՝ կառավարութեան մօտ ծառայութեան մէջ գտնվողների համար, իսկ միւսը՝ իր մօտ չը ծառայողների համար։ Այն երկիրը, որտեղ կարգ ու կանոնի նեցուկներ են փնտռում օրէնքը հեռզհեռէ խախտելու մէջ, որտեղ կառավարութիւնը կանգնած է օրէնքից բարձր, այն երկիրը հասունացած է օտարների արշաւանքների համար։ Ռուսաստանի բարոյական վերածնութիւնը անկարելի է դաշն կապելով մաւրի հետ, որը նստած է Ֆիլէսկօյի պարանոցի վրա։ Եւ Ֆիլէսկօյի մօտ էլ կը գտնվի իր Վէրրինան, և Ֆիլէսկօյին չի աջողվի շինել իր անտառները։ Ազատութիւն է, ասում են ձեզ, այնպիսի ազատութիւն, որի ժամանակ անիշխանութեան խիղճը և ձեռքերը արձակված են (ծափահարութիւններ ձախ կողմից)։

«Յեղափոխական դաւադրութիւնները և մաւրիտանական կազմակերպութիւնները կառավարութեան միաբանութեամբ՝ պէտք է յիշեն, որ մաքուր գործը կեղտոտ միջոցներով չէ կատարվում, արիւնոտ ձեռքերով ազատութեան և իրաւունքի տաճարը չեն սուգում։ (Ծափահարութիւններ ձախ կողմից)։ Ես պատրաստ եմ առանձին անհատների խղճին հաւատալ, բայց դիտաւորեալ կուրութիւնը նրանց տանում է դէպի կորուստ։ Դա ոչինչ կը լինէր, եթէ նրանք դէպի այդ անդունդը չը տանէին Ռուսաստանին» (ծափահարութիւններ ձախ կողմից)։

Գուչկինը յայտնում է, որ բայց և այնպէս որևէ օգուտ տուել է Ռուսաստանին։

«Մենք երբէք թոյլ չենք տայ, որ կադետների կուսակցութեան բիւրօն արձակէ Ազէֆի կօչիկների կապերը» (Ծիծաղ)։ Դառնալով դէպի ձախ կողմը ճառախօսը ասում է. «Լօպուխինին դուք ձերն էք համարում, բայց չէ՞ որ նա հրէական ջարդերը համարում էր օգտակար արհեստութիւն» (ծիծաղ)։ Գուչկինի ճառի միջոցին նախագահը ժամը 6-ին և 5 րօպէին յայտարարում է ընդմիջում մինչև 8½ ժամը երեկոյեան։

Նիստը վերսկսվում է երեկոյեան ժամը 8 և 45 րօպէին։ Գուչկինը, աւարտելով իր ճառը, բողոքում է Միլիւկովի դէմ յեղափոխական կազմակերպութիւնների կօնգրէսին մասնակցելուն համար։ Գտնելով որ կադետները մասնում էին քրիստոնեայ եղբայրներին հրացանի կօթերի հարուածներին, աքսորի և տաժանակիր աշխատանքների, ճառախօսը ի վերջոյ առաջարկում է մերժել այդ գարշելի, գարշելի ձեռքերով ստորագրված հարցապնդումը։

Մարկօվ 2-րդը ասում է. «Եթէ դուք ուզում էք իմանալ, թէ ինչ բան է պրօվօկացիան, այդ մասին ձեզ կարող են պատմել նրանք, որոնք առաջին Դումայի փակման երկրորդ օրը Վիբորգ ուղևորվեցին, նրանք, որոնք կոչ անելով ռուս ժողովրդին չը վճարելու հարկերը՝ իրանք ժողովրդի հետ չը գնացին, այլ գնացին արտասահման այն յոյսով, որ թշուառ ռուս մարդիկ ի սէր նրանց կը հասնեն յանցաւոր նպատակին։ Ահա դա է պրօվօկացիան (ծափահարութիւն աջակողմում)։ Կուրսկի իշխան Դոլգորուկովը, միւս պրօվօկատորների հետ միասին հրատարակելով այդ թռուցիկը Վիբօրգում, ինքը հեռագրեց իր Սուջա քաղաքը, որպէսզի իրանից հասանելիք հարկերը անմիջապէս մտցնեն արքունական գանձարանը։ Երբ հարկերը չը վճարող տեղական գիւղացիները գրքերից համոզվեցին, թէ այդ իշխանը, որ արգելում էր իրանց հարկերը վճարել, ինքը արդէն վճարել է, նոյնպէս հասկացան, թէ ինչ է նշանակում պրօվօկացիա (ծափահարութիւն աջակողմում)։ Հրէայ Ազէֆի պրօվօկացիօն գործունէութիւնը, — ասում է ճառախօսը, — ցաւօք սրտի չէ ապացուցված, ուստի այդ հարցապնդումը իբրև բոլորովին անապացոյց պէտք է մերժվի։ Բայց ես թոյլ կը տամ ինձ դիմել մեր կառավարութեանը՝ խնդրելով վերջ տալ հրէական ցեղի կասկածելի ծառայութեանը դիմելու սովորութեանը, որովհետև բացի դաւաղրութիւնից և դաւաճանութիւնից նրանից ոչինչ սպասել չէ կարելի։ Ազէֆի գործի առիթով սկսված վիճաբանութիւնները մաքրեցին մթնոլորտը, երևան հանեցին յեղափոխութեան աներևակայելի ողորմելիութիւնը, ցոյց տուին մեր դըժբաղդ յեղափոխական երիտասարդութեանը, թէ ինչպիսի վաճառվող մարդիկ են ղեկավարում յեղափոխութիւնը, մերկացրին այն ամբողջ կեղտոտութիւնը, որ միացել էր յեղափոխութեանը, որը և, Աստուծով, կը գլորէ այդ յեղափոխութիւնը ցեխի մէջ» (ծափահարութիւն աջակողմում)։

Սազօնովը չափաւոր-աջակողմեանների կողմից առաջարկում է հետեւեալ բանաձևը. «Ընդունելով կառավարութեան բացատրութիւնները գոհացուցիչ և հարցը սպառված, հաւատացած լինելով որ տէրրօրի դէմ կռիւ մղելիս կառավարութիւնը կօգտվի օրինական բոլոր միջոցներից, Դուման մերժում է հարցապնդումը և անցնում հերթական գործերին» (ծափահարութիւն աջակողմում և ձախակողմում)։

Մոտօվիլօվը ազգայնականների անունից յայտնում է, որ մինիստրների խորհրդի նախագահի բացատրութիւններից յետոյ՝ հարցապնդումը չէ կարող տեղի ունենալ (ծափահարութիւն աջակողմում)։

Նախագահը խօսքը վերապահում է Միլիւկովին։

Պուրիշկեվիչը նստած տեղից. — Օբեր-պրօվօկատօր։

Միլիւկովը սկսում է. — Ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան առաջադրած հարցապնդումը այնքան փառաւոր կերպով պաշտպանված է իմ ընկերների կողմից… (բարձրաձայն ծիծաղ մեծամասնութեան նստարանների վրա, աղմուկ։ Պուրիշկեվիչը բարձր հազում է)։

Միլիւկովը դիմում է նախագահին։

Նախագահը պատասխանում է. — Ես բժիշկ չեմ, օգնել չեմ կարող (աղմուկ ծիծաղ)։

Միլիւկովը յայտնում է, որ իր անձի և կուսակից ընկերների դէմ ուղղված բոլոր յարձակումները նրա մէջ զարթեցնում են ոչ թէ դայրոյթի զգացմունք, այլ ուրիշ զգացմունքներ, «որոնց անունը աւելի լաւ է չը տամ (ծափահարութիւն ձախակողմում)։ Ամբիօն եմ բարձրանում միայն այն պատճառով, որ բաւականին անպատեհ կերպով մինիստրների խորհրդի նախագահի յատուկ ուշադրութեան առարկան դարձայ։ 1905 թւի յունիսին, երբ մինիստրների խորհրդի ներկայ նախագահը ինձ հետ նախնական բանակցութիւններ էր վարում կադետական մինիստրութիւն կազմելու մասին, նա չէր յիշեցնում իմ մասնակցութիւնը պարիզեան կօնգրէսում, այդ մասին չէր յիշեցնում մինչև այն վայրկեանը, երբ ռուսաց ազատութեան երկանիւ կառքը մտաւ երրորդ Դումա, և ինձ մնում է վերցնել ձեռնոցը։ Պարիզեան կօնգրէսի որոշումները տպագրված էին շատ հրատարակութիւնների մէջ և մտել են մեր ազատագրական շարժման մասին կատարված ուսումնասիրութիւնների վերաբերեալ պատմական մի շարք աշխատութիւնների մէջ, ի թիւս որոնց նաև «Ռուսաստանը և ռուսական կրիզիսը» վերնագիրը կրող իմ գրքի մէջ։ Նրան ֆրանսիական թարգմանութեամբ կարելի է (գնե՜լ) գրավաճառանոցում։

Պուրիշկեվիչը նստած տեղից. — Գինն է մի րուբլի քսանհինգ կօպէկ։ Նա ռեկլամ է անում իր գրքը։

Նախագահ. — Թոյլ տուէք յիշեցնելու ձեզ, որ Դումայումն էք։

Միլիւկով. — Այդպէս, ուրեմն, թագցնել իմ ճառերի բովանդակութիւնը ես կարիք չեմ զգում, իմ համոզմունքները ես չեմ փոխում։ Շատ բնականաձև կերպով մենք մինիստրների խորհրդի նախագահի հետ միասին գտնվեցինք միանման վիճակում. մեզ մեղադրում են յեղափոխականների հետ մօտիկ լինելու մէջ, մինիստրների խորհրդի նախագահին՝ Ազէֆի յարակցութեան համար, ինձ՝ պարիզեան կօնգրէսին մասնակցելուս առիթով, ուր ռուսաց քաղաքական կուսակցութիւնների ներկայացուցիչների թւում գտնվեց մի սրիկայ, դուցէ և աւելին (ձայներ աջակողմից՝ «աւելին, հաւանօրէն աւելին»)։ Տարօրինակ զուգադիպութիւն. կառավարութիւնը, յեղափոխութեան այդ ո-

*) Տես «Մշակ» 33.

խերիմ թշնամին, հանդէս է գալիս նրա հետ կիսամտերմական հարևանութեամբ, իսկ մենք, որոնց մեղադրում են նրա հետ հարևան լինելու համար, համարվում ենք յեղափոխականներ և ոխերիմ թշնամիներ։ Ափսոսում եմ, որ մինիստրների խորհրդի նախագահին չաջողվեց ոստիկանական, տեսչական տեսակէտից բարձրանալ և կանգնել պետական տեսակէտի վրա (ծիծաղ աջակողմում)։ Արդ ի՞նչ վերաբերմունք ունի կառավարութիւնը դէպի յեղափոխութիւնը։ Օգտվելով Ազէֆի մատուցած ծառայութիւններից, նա պէտք է ընդունէ իբրև յաւելուած բոլոր մնացեալը ևս, որը, ի հարկէ, կառավարութեանը դարձնում է մի ամբողջ շարք քաղաքական և սովորական յանցանքների անմիջական գործակից։ Կառավարութիւնը յեղափոխութեան հետ կենակցելու սիստեմից հրաժարվել չէ կարող։ Այդ երկարատև կենակցութիւնը հասցնում է այն տեղը, որ, ռազմական գործողութիւններից յոգնած, երկու հակադիր բանակներից իրար մօտ հիւր են գալիս և ապա պայմանաւորվում են ապագայ զինուորական գործողութիւնների վերաբերութեամբ։ Կառավարչական բոլոր միջոցները, որոնք հիմնված են այդ երկարատև կենակցութեան վրա, ներկայանում են որպէս խոստովանութիւն՝ թէ կառավարութիւնը կատարելապէս անզօր է յաղթելու յեղափոխութեանը կառավարութեան ընտրած սիստեմով։ Այդ սիստեմը պաշտպանում է միայն այն անձնաւորութիւններին, որոնց աշխարհահայեացքը կանգ է առել հանգուցեալներին աջակցելու բութ գաղափարի վրա։ Այժմեայ կառավարութիւնը յոյս չունի յաղթել յեղափոխութեանը, իսկ կադետները այդ յոյսը ունէին։ Այդ նպատակով մենք հարևանութեան մէջ էինք այն խմբակների հետ, որոնք աւելի ձախ էին, քան մենք։ Մենք ուզում էինք հոգևոր ղեկավարներ լինել այն գաղափարական, անձնազոհութեան պատրաստ երիտասարդ մարդկանց ու աղջիկների համար, որոնց մասին խօսեց այստեղ մինիստրների խորհրդի նախագահը։ Մենք ուզում էինք անել այդ, բայց դուք մեզ խանգարեցիք։ Եթէ դուք հասկացաք այն, ինչ որ ես ասում եմ, ուրեմն ձեզ համար պէտք է հասկանալի լինի՝ թէ ինչու էի ես գնացել Պարիզ։

Նախագահը խնդրում է հարցին աւելի մօտ լինել։

Միլիւկովը շարունակում է.—Պարիզեան կօնգրեսի նպատակը իրագործվեց հոկտեմբերի 17-ին (աղմուկ)։ Մենք նրան իրագործեցինք։ Եթէ դուք այստեղ նստած էք, այդ միայն մեր ջանքերի շնորհիւ է (ծափ. ձախակողմում, աղմուկ աջակողմում և կենտրոնում. բացագանչութիւններ՝ «գործի մասին խօսեցէք»)։

Նախագահ.—Դուք խօսք ուզեցիք ոչ ձեր անձնական գործի համար. այլապէս ես ձեզ հինգ րոպէից աւելի չէի տալ։ Դուք ամբողջ ժամանակը խօսում էք ձեր անձնական հարցի մասին, այն էլ հինգ րոպէ խօսելու ժամանակով, ուստի խոնարհաբար խնդրում եմ խօսել գործին մօտ խնդիրների մասին (ծափ. կենտրոնում և աջակողմում)։

Միլիւկով.—Ես պէտք է ասեմ, որ իմ անձնաւորութիւնը արդարացնելու կարիք չեմ զգում և երբէք նեղութիւն չէի պատճառի ձեզ ոչ միայն հինգ րոպէով, այլ և մի վայրկեանով։ Եթէ ես խօսում եմ, դա պաշտպանողական ճառ չէ, այլ մեղադրական ակտ Ազէֆի գործի հետ շաղկապված կառավարութեան դէմ (ծափ. ձախակողմում)։ Հոկտեմբերի 17-ը ստացված է ոչ թէ միայն ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան ջանքերով, այլ և աւելի վճռական կուսակցութիւնների ջանքերով։ Նրանցից դուք պէտք է աւելի ևս շնորհակալ լինէք, քան մեզանից։ Ռուսաց քաղաքական կեանքը ճակատագրօրէն ընթանում է այնպէս, որ կուռ կողմերից ոչ մէկը չէ ըմբռնում գաղափարի ոյժը, ըմբռնում է միայն ուղղակի փաստական ոյժի հնարաւորութիւնն ու անմիջական գործադրութիւնը։ Այդ, ցաւօք սրտի, չէր կարող գրչի մի թափով ջնջվել հոկտեմբերի 17-ի ակտով, այնչափով, որչափով որ դա չը ջնջվեց. ձախակողմեան կուսակցութիւնները շարունակում էին կռիւը, իսկ մենք, մենք կորցնում էինք հողը մեր ոտքի տակից։ Եւ ահա թէ ինչու, պարոններ, դուք մեզ չէք կարող համարել շարժման գաղափարական ղեկավարներ, որի ղեկավարութիւնը հնարաւոր է այն ժամանակ միայն, եթէ ռուսական իրականութիւնը տար մեզ աւելի հաստատուն հող, քան այն, ինչ որ մեզանում ձեզ հետ միասին կորցրինք։ Մենք այնուամենայնիւ կռիւ էինք մղում և ռուս հասարակութիւնը բերինք առաջին Դումա։ Այն ժամանակ, երբ աւելի ձախակողմեան տարրերը առաջուց արդէն չէին հաւատում ռուսաց կառավարութեան զիջումների իրողութեանը, մենք պնդում էինք մեր ասածի վրա և սկսեցինք բացարձակօրէն և ազատ կերպով ռուսաց քաղաքական կեանքը։ Ահա թէ ինչ արին կադետները։ Մենք չը կարողացանք իրերի դրութեան տէրը դառնալ և չէինք էլ ուզում նրա սպրուկները լինել. այդ մենք ձեզ վերապահեցինք։ Մենք առաջիններն էինք նրանցից, որոնք ձգտեցին վերջ տալ ազգային դարաւոր թշնամութեանը Ռուսաստանում և համաձայնութեան միջոցներով պարիզեան կօնգրեսում մշակեցինք այնպիսի ազգային պրօգրամ, որը թէքեց 40 տարի ձեզ հետ մաքառող լեհական հասարակութեան տրամադրութիւնը։ Դուք կասէք, գուցէ, որ այժմ դուք այդ բանը արիք աւելի լաւ կերպով, աւելի մեծ զիջումների վրա համաձայնութեան գալով։ Մենք այդ գործին չէինք նայում իբրև մի առևտուրի առարկայի վրա, չէինք սակարկում, այլ ինկատի էինք առնում այն իղձերն ու իղձերը, որոնք իրապէս գոյութիւն ունէին։ Նրանցից առաջ գալով մենք ոտքի հանեցինք մեր ետևից ամբողջ երկիրը։ Կը գնա՞յ նա, արդեօք, ձեր ետևից, այդ մենք դեռ չենք իմանում, բայց իմանում ենք հաստատ, որ միւս երկիրը, որը մեզ հետևում էր, ձեզ չի հետևի, ձեր ետևից չի գայ։ Խօսքս Ֆինլանդիայի մասին է (բացագանչութիւններ աջակողմում՝ «գործի մասին», ձայներ՝ «Ֆինլանդիա», աղմուկ)։

Նախագահ.—Խոնարհաբար խնդրում եմ չաղմկել։

Միլիւկով.—Էլի նախազգուշացնում եմ, որ խօսելու եմ այն ձևով, ինչպէս սկսել եմ։

Նախագահ.—Մի անգամ ևս նախազգուշացնում եմ, որ այստեղ հարցը չէ վերաբերում կադետների կուսակցութեան, այլ քննվում է Ազէֆի գործը։

Միլիւկով.—Ես պէտք է ասեմ, որ, այս ամբիոնը բարձրացող ճառախօսներից, համարեա, չէ եղել մէկը, որ Ազէֆի հարցը դարձրած չը լինի կադետների կուսակցութեան հարց։ Ես իմ կոչումս և պարտաւորութիւնս եմ համարում զարգացնել ապացոյցները նրա պաշտպանութեան համար, մանաւանդ որ ինձ այդ քայլն անելու համար առաջին հարկադրողը եղաւ մինիստրների խորհրդի նախագահը (բացագանչութիւններ աջակողմում՝ «նա ձեզ նշանակութիւն չէ տալիս»)։ Եթէ նա ինձ նշանակութիւն չը տար, այս ամբիոնի վրայից չէր արտասանի իմ ազգանունը. (աղմուկ, բացագանչութիւններ՝ «պարծենկոտ»)։

Նախագահ.—Խնդրում եմ աղմուկ չը հանել։

Միլիւկով.—Այդպէս ուրեմն, պարիզեան կօնգրեսում, որը ի միջի այլոց հրաւիրված էր ֆինլանդացիների, օպպօզիցիայի և սահմանադրական կուսակցութեան նախաձեռնութեամբ, մենք բողոքեցինք 1899 թ-ի փետրվարի 3-ի մանիֆեստի դէմ, որով վերացվում էր ֆինլանդական սահմանադրութեան էական հիմունքը (բացագանչութիւններ՝ «գործի մասին, գործի մասին»)։ Պարոններ, այդ մեր ձգտումը՝ վերականգնել օրինական կարգը Ֆինլանդիայում (աղմուկ)։

Նախագահ.—Դումայի անդամ Միլիւկով, վերջին անգամն եմ ասում։ Խոնարհաբար խնդրում եմ ձեզ հարցի վերաբերեալ խօսել։ Դուք նրանից ուղղակի շեղվում էք։ Չը նայելով բազմիցս ձեզ արված իմ դիտումներին և խնդրանքին՝ ընթանալու պատշաճաւոր շաւղով, դուք ամբողջ ժամանակը շեղվում էք խնդրից։ Դրանով ժողովը հասցնում էք վատ դրութեան, խոնարհաբար խնդրում եմ վերադառնալ բուն խնդրին։

Միլիւկով.—Ես գործ ածեցի 1905 թ-ի հոկտեմբերի 22-ի կառավարչական մանիֆեստի իսկական խօսքերը (բացագանչութիւններ՝ «որի մասին այստեղ չէ խօսվում»), որով օրինական կարգը, որ խախտված էր 1899 թ-ի փետրվարի 3-ի մանիֆեստով, վերականգնվեց։ Եթէ այժմ լիկվիդացիայի են ենթարկում մեր արած նուաճումները, ուրեմն մենք հասել ենք արդէն այն կէտին, երբ ուզում են այնտեղ վերադառնալ Բոբրիկովեան ըէժիմին (բացագանչութիւններ՝ «գործի մասին»)։

Նախագահ.—Դումայի անդամ Միլիւկով, ես խոնարհաբար խնդրում եմ ձեզ ենթարկվել իմ միանգամայն օրինական և հիմնաւոր խնդրանքին։

Միլիւկովը.—Ես չեմ մեղաւորը, որ մինիստրների խորհրդի նախագահի կողմից ինձ կշտամբանք ուղղված պարիզեան կօնգրեսում տեղի ունեցածների մանրամասն պատմելուն այստեղ սահման է դրվում։ Կանցնեմ ուղղակի քաղաքական եղբակացութեանը. մենք թոյլ գտնվեցինք ոչ այն պատճառով, որ դուք մեզ դէմ էիք. դուք աւելի ուշ եկաք. այն ժամանակ դուք նստած էիք ձեր տներում։ Մենք մնացինք մենակ, որովհետև անկարելի էր միանգամից քաղաքականապէս դաստիարակել ամբողջ, նոր զարթնող ռուս հասարակութիւնը. մնացինք մենակ, որովհետև հեռու քաշվեց այն ձախակողմը, որին ղեկավարելու մէջ մեզ մեղադրում էք։ Կասեմ աւելին. այն ժամանակ մեր վերաբերմունքը դէպի այդ ձախակողմը, մինիստրների խորհրդի նախագահի ասածի պէս, չէր նկատվում, այն ժամանակ մեզ մինիստր էին հրաւիրում։ Ինչո՞ւ իլլիւզիաներ չեմ անում։ Չէ՞ որ ես գիտեմ, որ քաղաքական գաղափարներով Ռուսաստանում կառավարելու չեն ընտելացել, Ռուսաստանում սովորել են կառավարել ոյժով։ Մեզ կանչում էին մինիստրներ դառնալու այն ժամանակ, երբ համարում էին, որ մենք ոյժ ենք ներկայացնում և յենվում ենք նոյնպիսի կարմիր ոյժի վրա, ինչպէս որ յենվում են այժմ աջակողմից սև ոյժի վրա։ Ահա թէ ինչու էին մեզ յարգում, քանի դեռ մեզ համարում էին յեղափոխականներ, բայց երբ պարզվեց, որ մենք միայն խիստ սահմանադրական կուսակցութիւն ենք, այն ժամանակ մեր կարիքը այլ ևս չը զգացվեց։ Կարծում եմ, որ ռուս հասարակութեան առաջաւոր մասը այդ պատուղներից աւելի քան դառն դաս ստացաւ։ Այժմ վերադարձել են շատերը նրանցից, որոնք դէպի մեզ վերաբերվում էին կասկածոտութեամբ։ Այդ ժամանակը, թւում է, որ մեզ համար այնուամենայնիւ վերադառնալու է։ Մենք չը գիտենք, ի հարկէ, թէ երբ կը քանդվի այն փայտաշէնքը, որի մասին ասում էր մինիստրների խորհրդի նախագահը, չը գիտենք, թէ ուղի՞ղ դուրս կը գան նրա ասածները, չը գիտենք, թէ խեղդամա՞հ կանէ այդ փայտաշէնքը իր կոտրտանքներով կառավարութեանը, սակայն մենք իմանում ենք մի բան միայն, որ այն ճանապարհով, որը (տանում է) դէպի Ազէֆը և պատրաստում է «ազէֆականութիւն», այդ ճանապարհով կարելի է միայն յաւերժացնել յեղափոխութիւնը, իսկ Ռուսաստանը հասցնել միայն լիակատար այլասերման ու քայքայման։ Մի յուսաք, պարոններ, ներքին խաղաղ աշխատանքի վրա, որը մինիստրութիւնը խոստանում է տալ ձեզ այդ ճանապարհով. այդ աշխատանքը չի սկսվի։ Մինիստրների խորհրդի նախագահը այժմ այլ կերպ է խօսում այն ազատութիւնների մասին, որոնց վերաբերմամբ նա պատկառանքով էր խօսում առաջին և երկրորդ Դումայում մեր առաջ, իսկ ձեր առջև այժմ հրաժարվում է «ներկել Ռուսաստանը ամեն տեսակ ազատութիւնների կարմրագոյներով»։ Ոչ մի կարմրագոյներով, մինչև իսկ լիբերալ, նա չէ կարող ներկել վայր ձգված դագաղը, որի մէջ ողորմելի կտորտանքների և լիբերալ կիսախոստումների հարուածների հետ միասին պահվում են այժմ միայն կենդանի նեխված հին կարգի բռլիկվիլները, որին այժմ չէ կարելի մահից փրկել նոյնիսկ Ազէֆի աշխատակցութեամբ (ծափահարութիւն ձախակողմում) և որը սակայն, մեռնելով, իր նեխումով կարող է վարակել մեր հայրենիքի առողջ հիւթերը, (ծափահարութիւն ձախակողմից, սուլոց աջակողմից)։

Շուբինսկին խօսում է իբրև կենտրոնի ներկայացուցիչ։ Նա ասում է, որ հարցապնդումը նպատակ ունէր ոչ այնքան Ազէֆի մասին մերկացումներ անել, որքան մինիստրների խորհրդի նախագահի անձնաւորութիւնը քննադատել։ Երբ խօսքը վերաբերում է ռումբերին, բրաունինգներին և մարդկային արիւնին, պահնորդական բաժանմունքը պէտք է լինի։

«Երբ մենք հարցապնդումների մասնաժողովի անունից մտցրինք հարցապնդումը, մեր միտքն էր հնարաւորութիւն տալ պարզաբանվել թէ հարցապնդման հեղինակներին և թէ կառավարութեանը։ Ըստ էութեան հարցապնդումը կարելի էր մերժել, որովհետև այն փաստերը, որոնց վրա և հիմնված է նա, բղխում են յանցաւոր կազմակերպութիւններից և չարժէր, որ Բուլատը այդ փաստերի համար գնար Պարիզ…» (ծափ. աջակողմում և կենտրոնում)։

Անցնելով Ազէֆի անձնաւորութեան, Շուբինսկին գտնում է, որ նա բնաւ լեգենդական անձնաւորութիւն չէ, բայց նա մի մարդ է, որ կրթութիւն է ստացել, որի շնորհիւ նա հնարաւորութիւն ունէր պատուաւոր աշխատող լինել, բայց ուշադրութեան առնելով նրա ազգութիւնը և առևտրական ասպարէզում այդ ազգութեան հմտութիւնը՝ կարելի էր սպասել, որ նա փողի համար ծախէր իրան և, յիրաւի, ծախեց իրան սոսկալի ձևով։ Գուցէ նա իր ցեղի ժառանգութիւնը ունէր… (աղմուկ, ծիծաղ աջակողմում և կենտրոնում)։ Եւ նա սկսեց մատնել իր ընկերներին։

«Ազէֆի գործից մեզ համար պարզ եղաւ ռուսական յեղափոխութեան ամբողջ պատկերը։ Մենք իմացանք, թէ ինչպէս Ազէֆները, Սազոնովները և այլ յեղափոխականները մահվան էին ուղարկում ռուս երիտասարդութեան, անչափահաս, անմօրուս տղաներին։

«Բայց կը զգաստանան մեր երիտասարդները կը գիտակցեն նրանք, որ կարող են լինել ուրիշ ուսուցիչներ, բացի նրանցից, որոնք կարողանում են խրատներ կարդալ, կարող են լինել ուրիշ իդէալներ, բացի բրաունինգից և յանցանքից։ Կը գիտակցեն վերջապէս նրանք, որ ռուս ժողովուրդը մեծ քայլն արդէն արաւ և ստացաւ այս պալատը, ուր մենք բոլորս, պարոններ, պատահական հիւրեր ենք, որովհետև մենք այստեղ եկանք իբրև ոչ զինուորներ։ Մենք ուրիշ կեանք ենք անցրել, գուցէ և ապրենք մի քանի տարի ևս և կը թողնենք այստեղ այն մեծ գործը, որին երիտասարդութիւնը պէտք է պատրաստէ իրան, մոռանալով անցեալ և յեղափոխական խանդավառ ոգևորութիւնը, հաւատալով Ռուսաստանի վերածնութեան խաղաղ կազմի, խաղաղ աշխատանքի, խաղաղ վերակենդանութեան միջոցով… Նրանք մեզ չը պէտք է կշտամբեն. մենք յեղափոխական ծանր դարաշրջանում նրանցից պակաս չենք սիրում ազատութիւնը և լաւագոյն ապագան, սակայն մենք հաշտվում ենք շատ բանի հետ, որովհետև այդ օրերը թերևս չեն եկել։ Նրանք դեռ չեն եկել մեզ համար, բայց կը գան նրանց համար։ Թող հաւատան նրանք այդ օրերին, թող այդ հաւատը ամրացնէ նրանց, անջատէ նրանց հրապուրանքներից, փայլուն ճշմարիտ ճանապարհի վրա դնէ ռուսական կեանքը…» (ծափահարութիւն)։

Նիկոլայիւը ճառ է արտասանում ի պաշտպանութիւն հրէաների, ապացուցելով որ հրէաները չեն ստեղծել հրէական յեղափոխութիւնը Ռուսաստանում, այլ ռուս ժողովրդի հետ միասին կռւել են սահմանադրական կարգերի համար։

Պոլէտաևը ձևակերպում է սօցիալ-դեմօկրատների բանաձևը։

Ջեկուցանող Բոբրինսկի 2-րդը կարծում է, որ այս հարցի վերաբերութեամբ միակ ըէալ փաստաթուղթ հանդիսանում են պարիզեան համագումարի որոշումները. «եթէ այդ փաստաթուղթը բաւական է հարցապնդումը ընդունելու համար, ընդունեցէք այն»։

Ընդունվում է վիճաբանութիւններին վերջ տալ։

Քուէարկութիւն։ Օպպօզիցիայի բոլոր բանաձևերը մերժվում են, երկու հարցապնդումներն էլ չեն ընդունվում։

Ընդունվում է Սազոնովի կարդացած բանաձևը չափաւոր աջակողմեանների կողմից, որին միանում են հոկտեմբերեանները, աջակողմեանները, նացիոնալիստները։

Նիստը փակվում է ժամը 12 և 38 ր.։

(Հ. Գ.)

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Կովկասեան զինուորական-նահանգական դատարանի վճռով Թիֆլիսեցի Կարախանեան (Քարէլեան) 17 տարեկան և Վարդանեան 17 տար. դատապարտվեցին մահվան պատժի կախաղանով Թիֆլիսեցի Ոսկանեանին քաղաքից դուրս ամայի տեղում սպանելու համար։ Այս սպանութեան մէջ մասնակցեցին նաև Ջիլավդարեան 16 տարեկան և Խէչումեան 14 տարեկան, որոնց զինուորական-նահանգական դատարանը անչափահասութեան պատճառով դատապարտեց ցմահ բանտարկութեան։

Զինուորական գլխաւոր դատարանը փետրվարի 5-ին քննելով վճռաբեկ բողոքագիրը, որ ներկայացրել էին դատապարտվածների պաշտպանները, բողոքագիրը թողեց անհետևանք, հաստատելով դատարանի վճիռը։

—

Փետրվարի 16-ին Թիֆլիսի նահանգական դատարանի 1-ին քրէական բաժնում քննվեց 1-ին Պետական Դումայի անդամ բժ. Իվ. Գոմարթելու և «Ալիօնի» լրագրի խմբագիր Կեկէլիձէի գործը։

Առաջինը մեղադրվում էր «Ի՞նչպէս մարդը ստեղծեց Աստուծուն» յօդուածի համար, երկրորդը՝ այդ յօդուածը իր լրագրում տպելու համար։

Նահանգական դատարանը, երկու ժամ դռնփակ քննութիւնից յետոյ, մեղադրեալներին արդար ճանաչեց։

Պաշտպաններն էին երդ. հաւ. Բարատով և Կլանկ։

—

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, անցեալ տարվայ դեկտեմբեր ամսին, Թիֆլիսում, Անդրէևսկայա և Աւճալսկայա փողոցների անկիւնում, երկու խումբ անյայտ մարդիկ ռումբ նետեցին ռուս հայրենասիրական ընկերութեան անդամ Նիկիֆոր Գեօրգեէկինի վրա, որ անցնում էր Բօլգունով և Կամէլ թիկնապահների հետ։ Մահափորձը անցաւ անաջող, բայց ձերբակալվեցին մահափորձին մասնակցողներից Վ. Տապիաշվիլի, Լ. Մատիաշվիլի և Գ. Մամացաշվիլի։

Այս գործը երէկ քննվեց կովկասեան զինուորական-նահանգական դատարանում։

Մեղադրեալներին պաշտպանում էին երդուեալ-հաւ. Կօչուխով և Բրօդսկի։

Դատարանը երեքին էլ ենթարկեց մահվան պատժի կախաղանի միջոցով։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Կովկասի Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական Միցկէվիչը Թիֆլիս կը հասնի այսօր կամ վաղը։

✦ Կիրակի, փետրվարի 15-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին, Թիֆլիսի առևտրական դպրոցում տեղի ունեցաւ Թիֆլիսի հանրակրթական դասընթացքների ընկերութեան տասնամեայ գործունէութեան լրման հանդիսաւոր տօնումը։ Հանդէսին ներկայ էին բազմաթիւ ինտելիգենտ անձինք հասարակութիւնից, Թիֆլիսի նահանգապետը, քաղաքագլխի պաշտօնակատարը, վարչութեան անդամները և ձայնաւորներ ու բազմաթիւ մանկավարժներ։ Արտասանվեցին մի քանի ճառեր, որոնց մէջ աչքի ընկաւ ուսուցիչ Պլատոնօվի ճառը, որ ընդգծեց գիտութեան մէջ եղած մի քանի հօսանքներ, և Ալէք. Խատիսեանի ճառը, որ ցոյց տուեց, թէ որքան դժուար էր 10 տարի առաջ սկսել այնպիսի մի համակրելի գործ, որպիսին է ազէտ մասսայի համար հանրակրթական կուրսեր հաստատելը, և գովեց հիմնադիրների ու դասախօսների եռանդը և անշահասէր գործունէութիւնը։ Ժողովրդական համալսարանների կողմից ողջունեց հանդէսը վարչութեան նախագահ Բգխիլաձէն։ Հանդէսը թողեց հաճելի տպաւորութիւն։

✦ Ի նկատի ունենալով, որ Զուբալօվի անունով երեխաների հիւանդանոցի նախագիծը վաղուց արդէն կազմված է և ընդունված, իսկ իրագործել չէ կարելի փող չը լինելու պատճառով, Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը դիմել է եղբ. Զուբալօվներին, խնդրելով ուղարկել այդ հիւանդանոցի համար խոստացված 100,000 րուբլին։

✦ Թիֆլիսում յօգուտ Իտալիայի երկրաշարժից վնասվածների դրամ հանգանակող մասնաժողովը իր գործունէութիւնը կը դադարեցնէ մարտի 1-ին։

✦ Թիֆլիսում բժշկական շուտափոյթ օգնութիւն կազմակերպելու օգտին Փոխարքայի պալատի այգում Զատկի շաբթին տեղի կունենայ մի շքեղ գրօսանք, փոխարէն յետաձգված պարահանդէսի։ Նոյն օրը պալատում կը լինի նաև պարերեկոյթ։ Յետաձգված պարահանդէսի տոմսակները չեն վերադարձվում։

✦ Երկրագործութ. դեպարտամենտը միջոցներ է յատկացրել Դարաչիչագում (Երևանի նահ.)—6200 ոտնաչափ ծովի մակերևոյթից բարձր—պտղատու ծառեր աճեցնելու նպատակով տնկարան շինելու համար։

✦ Արամ Սափարեանի սպանութեան առիթով ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարելով 5-րդ և 6-րդ քաղաքամասերում ձերբակալել է մօտ 150 հոգու։

✦ Փետրվարի 21-ին, Թիֆլիսի Արտիստական թատրոնում տեղի է ունենալու մի երեկոյթ յօգուտ հրէական բարեգործական ընկերութեան հաշւով պահվող դպրոցների։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետը թոյլատրել է քաղաքային վարչութեանը անոնիմ ընկերութեան էլեկտրական կայարանին կից հաստատել քաղաքային էլեկտրական կայարան։ Ի նկատի ունենալով այդ, քաղաքագլխի պաշտօնակատարը յանձնարարել է քաղաքային ինժեներին այժմ և եթ դիմել նախապատրաստական աշխատանքների։

✦ Փետրվարի 11-ին կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան խորհրդի նիստում յանձնարարվել է ընկերութեան փոխ-նախագահին և քարտուղարին գալիք անգամ մի ցուցակ ներկայացնել այնպիսի հարցերի, որոնց կարելի է քննութեան նիւթ դարձնել անմիջապէս։ Այդ հարցերը ունենալու են ընդհանուր տնտեսական և գիւղատնտեսական բնաւորութիւն։

✦ Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսում գտնվող «Գուտտենբերգ» գրախանութը յանձնարարել է Տ. Փիրումեանին՝ հրատարակութեան համար կազմել հայերէն լեզւով վրաց ազգի պատմութիւնը։

✦ Ստացանք հետևեալ նոր գրքերը—1) Եղիշէ, քննական ուսումնասիրութիւն, գրեց Բագգէն Ծ. վ. Կիւլէսէրեան, ի Դպրեվանուց, Վիեննա, 1908 թ.։ 2) Բարոյականութիւն, Նալօվսկու, համառոտեց և փոխադրեց Սահակ աւ. ք. Սահակեանց, արտատպված «Արարատ ամսագրից, Վաղարշապատ, 1908 թ.։ 3) Կազմական կանոնագիր Մուրադ-Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց միութեան, Կ. Պօլիս, 1908 թ.։ 4) «Ազգագրական Հանդէսի» XVIII գիրքը (1908 թ. № 2), որ կազմված է բաւական հետաքրքրական։

✦ Ինչպէս տեղեկացանք, յայտնի դասախօս Ալէքսէյ Լիսօվսկին Թիֆլիսում վերջացնելով իր դասախօսութիւնները մտադիր է առաջիկայ շաբաթվայ ընթացքում մի քանի դասախօսութիւններ կարդալ նաև Բաթումում։

✦ Մոսկվայից հաղորդում են, որ Կիրիօն եպիսկոպոսը վերջացրել է մի հետաքրքրական աշխատութիւն «Իվէրիայի կուլտուրական դերը Ռուսաստանի պատմութեան մէջ»։ Հրատարակութեան մասին հոգում է պրօֆ. Խախանօվը։

✦ Վրաց դրամատիքական ընկերութեան կոմիտէտը որոշել է մարտի 18-ին տօնել վրաց յայտնի դերասանուհի Գաբունիայի 25-ամեայ յոբելեանը, երևի, ուղղելու համար իր անարդար վերաբերմունքը դէպի այդ դերասանուհին, որ նա ցոյց տուեց այս սէզօնին չը հրաւիրելով նրան մասնակցելու վրաց ներկայացումներին, այդպիսով զրկելով վերջինին մի կտոր հացից, իսկ վրաց հասարակութիւնը՝ տաղանդաւոր դերասանուհու շնորհալի խաղի վայելքից։ Գաբունիան երկար տարիների ընթացքում վրաց բեմի զարդն է եղել։ Նա աննման էր հին սերունդի վրացուհիների տիպերը ներկայացնելիս։ Երևի վրացի հասարակութիւնը արժանաւորապէս կը գնահատէ յարգելի դերասանուհու յոբելեանը և նիւթապէս կապահովէ նրան։

✦ Խարկօվից Ակակի Ծերեթելու ֆօնդի համար վրաց գրասիրաց ընկերութիւնը ստացել է 793 ր. 65 կոպէկ, որ գոյացել է այնտեղ կազմված ուսանողական երեկոյթից։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային առաջին ապաստարանում յունվար ամսվայ ընթացքում յաճախել են 115 հոգի, որոնք ըստ ազգութեան բաժանվում են հետևեալ կերպով. ռուսներ՝ 54 հոգի, տղամարդիկ և 3 հոգի կին, հայեր 32 հոգի, վրացիներ՝ 17 հ., գերմանացիք՝ 2 հ., լեհեր՝ 4 հ., յոյն՝ 1 հ., և լատիշ՝ 1 հ.։

✦ Դիդուբէ և Նախալօվկա քաղաքամասերում ապրող հայերը դիմել են Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանը, խնդրելով մի հողաբաժին յատկացնել այդ րայօնում հայլուսաւորչական եկեղեցի կառուցանելու համար։

✦ Թիֆլիս քաղաքի ֆինանսներն այն աստիճան լաւացել են, որ ներկայումս զանազան բանկերում քաղաքային ինքնավարութեան անունով գտնվում է 150 հազարից աւելի րուբլի։

✦ Ժողովրդական մանր խնայողութիւնը պետական խնայողական կասսաներում 1908 թւին հասել է մի պատկառելի գումարի՝ մի միլիարդ 342 միլիօն րուբլու։ Եւ այդ ահագին գումարը, գտնվելով ֆինանսական վարչութեան ձեռքի տակ, ծառայեցվում է

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻ ՖՐԱՆՍԻԱՑԻ ՆԱՄԱԿԱՆ ԿԱՐԾԻՔԸ ՀԱՅԵՐԻ ԵՒ ՅՈՅՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

[illegible] «Progrès Social» [illegible]

Բիւզանդիոնը, Կ. Պոլիսը և ամբողջ Օ... ընալքը: Անոնց գոհերն են Թիւրքերը:

Հայկական խնդիրը Բերլինի վեհաժողովին կողմէ ստեղծուեցաւ: Անկէց առաջ հայերը կը գոհանային ասուտուրով ու վաշխառութեամբ և ամբողջ գիւղերու տէր կըլլային, խլամ աղքատ գիւղացիներուն դրամ փոխ տալով հարիւրին հարիւրէն մինչև վեց հարիւր տոկոսով: Վեհաժողովը գէշ գործ մը սկսաւ հիւրընկալելով այնպիսի բողոքներ, որոնք գոյութիւն չունէին: Յիսուսեանք, Դոմինիկեանք, Ֆրանսայի, Անգլիոյ և Ամերիկայի կաթոլիկ ու բողոքական Քարոզչինեանք քիթերնին խոթեցին, և ամէն երկիրներու անիշխանականներուն ու դիւանագէտներուն օգնութեամբ չփացուցին հայերը:

Յոյները և հայերը վատ են, խարդախ, գող, աններող, նալածող: Թիւրքերը պարկեշտ են, բարեմիտ, անկեղծ, ներողամիտ: Ահա ճշմարտութիւնը: Այսուհետև բոլոր եւրոպացիք արհամարհանքով պիտի խօսին ձեզի առաջիններուն վրայ և պիտի ըսեն, թէ Թիւրքերը խիստ պատուական մարդիկ են: Իրենց դժբախտութիւնը ան է, որ ենթարկուած են բիւզանդական ապականութեան, փոխանակ տապալելու և թաղելու հռոմէութիւնը (գոէքայլ), ինչպես պարտաւոր էին ընել:

Հայերը բնաւ չեն կրցած բան մը ընել Թիւրքական լուծէն ազատելու համար, որովհետև երբ երեք հայեր դաւադրեն, միշտ կայ մէկը, որ կը մատնէ միւս երկուքը: Հին ռէժիմը տապալող դաւադրութեան մէջ, 7000-է աւելի Թիւրք կային, և հիանալի յեղափոխութիւն մը ըրին առանց արիւնհեղութեան և, անկէց զատ, հինգ օրուան մէջ շահեցան ռուսներուն հինգ տարուան մէջ շահածը: Թիւրքերը Աբդիւլ Համիդի ահարկու բռնապետութեան զոհերն էին հայերէն և յոյներէն աւելի: Բայց Եւրոպայի մէջ ծով կը գրաղէր Թիւրքերուն դժբախտութիւններով:

. . . .

Եւ հիմա, հոս (Կ. Պոլիս) մեծ մտատանջութիւն մը կայ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագան: Ի՞նչ պիտի ըլլան փրկութեան, ազատութեան և եղբայրակցութեան հիանալի շարժման հետևանքները:

Ձեզ գիտեր: Բայց կը յուսամ, ինչ որ ալ ըլլայ:

Բայց կրնամ հաստատել ձեզ բան մը: Այսինքն, եթէ Թիւրքական վերածնունդը չտեսնենք, յանցաւորը պիտի ըլլան՝

Ա. Յոյներն ու հայերը:

Բ. Քանի մը օտար տէրութիւններ, որոնք օսմ. կայսրութեան անիշխանութեան մէջ միայն շահ ունին:

Գ. Համաշխարհիկ սեղանաւորութեան քանի մը ջոջ գողերը, որոնք Թիւրքիան իրենց կթան կով ըրած են, և հին ռէժիմին առեն ուզածնուն չափ միլիոններ կը քաշէին:

Ֆրանսայի շահը, Ֆրանսուա Ա.-էն ի վեր, միշտ միևնոյնն է. պէտք է որ Թիւրքիա մեծ ու զօրաւոր ըլլայ, որպէս զի Ռուսիա և Աւստրիա չափազանց զօրաւոր չըլլան: Ահա այս կէտը այսօր չեն հասկնար ֆրանսացիք: Թիւրք յեղափոխութեան սկիզբը, Պարիզի թերթերը բացարձակապէս բան մը չհասկցան նոր կացութենէն. հրատարակեցին յօդուածներ կամ ծաղրական, կամ սխալ, կա անճարակ: Ոմանք «քալելու» համար կուզէին որ Թիւրքերը իրենց կաշառքտան, ուրիշներ արդէն կաշառուած էին Գերմանիայէն կամ Ռուսիայէն, միւսներն ալ պարզապէս բուլվարի տգէտ ու գաճաճ թերթերն էին:

Կ. Պօլսի հայ թերթերը իրանց կողմից ոչ չեն դանդաղում հայհոյել ֆրանսիացի թղթակցին անուանելով նրան վայրահաչ և այլն, բայց, եթէ մի կողմից անարդար և չափազանցված կարծիքներ կան հայերի մասին այդ յօդուածի մէջ, միւս կողմից չէ կարելի թեթև սրտով միայն վայրահաչութիւն կնքելով անցնել: Պէտք է պահանջել ֆրանսիացի թղթակցից բերել հօծ փաստեր, որոնք իրաւունք են տուել նրան այդպիսի աննպաստ կարծիք կազմելու հայերի մասին:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մոսկվա, 28 յունվարի

Երէկ, ամսիս 27-ին, համալսարանի իրաւաբանական կօրպուսի երկրորդ լսարանում, կայացաւ Մոսկվայի հայ ուսանողական հայրենակցութեան անդամների ընդհանուր ժողովը:

Ուղիղ 7 ժամին, հայրենակցութեան ժամանակաւոր քարտուղար ընկեր Ս. Տէր-Սիմոնեան, ժողովը բաց յայտարարելով, առաջարկեց քննել ներկայ ժողովի օրինական լինել չը լինելու խնդիրը, քանի որ ներկայ էին 23 հոգի միայն. Նա աւելացրեց միաժամանակ, որ հայրենակցութեան անդամների թիւը հասնում է մօտ 100-ի, իսկ հրաւիրագրեր ուղարկել է 60 հոգու միայն: Հայրենակցութեան կանոնադրութեան § 7-ի հիման վրա ընդհանուր ժողովը օրինական է համարվում այն դէպքում, երբ ներկայ է անդամների կէսը: Այդ հիման վրա շատերը գտան, որ ներկայ ժողովը օրինական չը լինելով՝ պէտք է կամ ցրել կամ խորհրդակցական համարել: Ոմանք յայտնեցին, որ հայրենակցութեան անդամների թիւը 28 լինելով, ներկայ ժողովը օրինական է. իսկ մի քանի ժամանակ առաջ հայրենակցութեան վարչութեան մէջ ասված է եղել, որ անդամների թիւը 180 է: Երկար ժամանակ ծեծվելով այդ հարցը, վերջ ի վերջոյ ժողովը, որին արդէն ներկայ էր 40 հոգի, եկաւ այն եզրակացութեան, որ նա օրինական է:

Այդ հարցի որոշումից յետոյ, ժողովը ձեռք զարկեց նախագահի ընտրութեանը: Համարեա թէ միաձայն, ժողովի նախագահ ընտրվեց ընկեր Ցուրինեան:

Ժողովի զբաղմունքի առարկաներն էին. 1) հաշւետուութիւն, 2) կանոնադրութեան լրացումը, 3) գանձապահի ընտրութիւն և 4) ընթացիկ գործեր:

Նախագահը առաջարկեց հաստատել վարչութեան կազմած այդ օրակարգը. զանազան թեր և դէմ կարծիքներ արտայայտվելուց յետոյ ընդունվում է այդ օրակարգը: Համաձայն օրակարգի, նախագահը առաջարկեց ժամանակաւոր գանձապահ ընկեր Զարխեանին կարդալ հաշւետուութիւնը: Բայց, ի զարմանս ամենքի, ժամաւանդ ներկայ եղող վարչութեան անդամների, Զարխեան ասաց, որ ժողովը տարեկան կատարեալ հաշիւ չը պէտք է սպասէ վարչութիւնից, որովհետև հաշիւները և հայրենակցութեան գործերը գտնվում են քաօսային դրութեան մէջ: Նա առաջարկեց հաշւետուութիւնը յետաձգել հետևեալ ժողովին: Հարցը դրվեց քուէարկութեան և անցաւ:

Ամսիս 23-ին կայացաւ հայրենակցութեան վարչութեան նիստը, ուր սկզբում վճռվեց կէս տարվայ հաշւետուութիւն չը ներկայացնել, քանի որ գործերը խառն և անկանոն վիճակի մէջ են գտնվում: Քիչ յետոյ, երբ եկան վարչութեան 2 անդամը, որոնց թւում և՝ Զարխեան, այդ հարցը նորից քննութեան նիւթ դարձրին, որը վճռվեց դրական մեքով: Նախագահ Ալ. Մեսնեցեան թողեց վարչութեան նիստը և հեռացաւ, քանի որ նա հիմք չէր գտնում այդ հարցը նորից քննելու և նոր որոշում կայացնելու:

Այնուհետև ժողովը, փոխանակ անցնելու օրակարգի երկրորդ հարցի քննութեանը, սկսեց քննել հայրենակցութեան վերաստուգիչ յանձնաժողովի մի զեկուցումը, որի մէջ ասված էր, որ վարչութեան անդամները չեն բարեհաճում իրանց ներկայացուցչին հրաւիրել վարչութեան նիստերին և, բացի այդ, մերժել են իրանց խնդիրը՝ տալ հայրենակցութեան բոլոր դօկումենտները, գրքերը, թղթերը և այլն ստուգելու և քննելու համար: Հայրենակցութեան կանոնադրութեան § 20-ի ծանօթութեան հիման վրա, պէտք է, որ վերաստուգիչ յանձնաժողովի ներկայացուցիչը ներկայ լինի վարչութեան նիստերին: Վարչութիւնը մինչև օրս պաշտօնապէս չէ հրաւիրել նրանց, ուրեմն վերջիններս իրաւունք ունեն բողոքելու: Վարչութիւնը պարտաւոր է ամեն անգամ պաշտօնապէս հրաւիրելու նրանց, կը գան թէ չեն գալ, այդ արդէն նրանց գործն է:

Ինչ վերաբերվում է հայրենակցութեան գործերի քննութեանը, վարչութիւնը պատասխանած է եղել, որ վերաստուգիչ յանձնաժողովի անդամները կարող են գալ և քննել գործերը այնտեղ, ուր գտնվում են վերջիններս: Անհօգին քանակութեամբ գրքերը, դօկումենտները, թղթեր և այլն տուն տալու հնարաւորութիւն չը կայ: Ես մինչև իսկ կողմնակից եմ այն բանին, որ վարչութեան ներկայացուցիչը ներկայ լինի գործերի քննութեանը: Ես կարծում եմ, որ այդ անհրաժեշտ է հէնց կարիք զգացված դէպքում տեղն ու տեղը բացատրութիւններ տալու համար: Ինչո՞ւ ընտանեկան կերպով քննել գործերը, ինչո՞ւ անպատճառ տան մէջ, մի շատ նեղ շրջանում անել այդ բոլորը: Մենք ռեվիզիայից վախեցողը չենք, քննեցէք հայրենակցութեան գործերը այնքան, որքան կամենաք. ես կողմնակից եմ բոլոր գործերի քննութեանը:

Ժողովին ներկայ եղող վարչութեան անդամներից հինգ հոգի ներկայացրին մի ռէզօլիւցիա, համաձայն որի ընդհանուր ժողովը պէտք էր իր զզւանքը յայտնէր պ. Տէր-Գրիգորեանին իր առայժմ անփաստացի մեղադրանքի համար: Մի քանի խօսքերով այդպիսի ծանր վիրաւորանք հասցնել վարչութեանը, ես կարծում եմ, որ աններելի և դատապարտելի է: Պէտք է ասեմ, որ մեր ռէզօլիւցիան չանցաւ, այլ ժողովը բաւականացաւ պահանջել պ. Տէր-Գրիգորեանից, որ նրա այդ յայտնագործութիւնը վաղաժամ է, քանի որ վարչութեան գործունէութիւնը չէր քննվում այդ ժողովում: Պ. Տէր-Գրիգորեան ենթարկվեց ժողովի որոշմանը, ասելով որ իր յայտնագործութիւնը վաղաժամ է, բայց չէ հրաժարվում իր ասածներից:

Միանգամայն աւելորդ էին ընկեր Պիճիկեանի այն խօսքերը, որ իբր թէ Զարխեան իրաւունք չունէր ռէզօլիւցիա ներկայացնելու վարչութեան անունից: Այդ սխալ է, քանի որ վարչութեան անդամներից հինգ հոգի տուել էին իրանց համաձայնութիւնն այդ ռէզօլիւցիան ներկայացնելու, իսկ հինգ հոգին, ինչպէս գիտէք, ընկեր Պիճիկեան, վարչութեան անդամների մեծամասնութիւն են կազմում: Չը պէտք է մոռանալ, որ վարչութեան նիստերին սովորաբար 7—8 հոգի են լինում, չը պէտք է մոռանալ, որ այդ ինցիդենտը այնքան կարևոր էր, որ այլ դիրք բռնել, այլ կերպ գործել անհնարին էր մեզ՝ վարչութեան անդամներիս համար: Դուք, իբրև վարչութեան անդամ, կարող էիք ընդդէմ լինել մեր ռէզօլիւցիային:

Վերջում ժողովը վճռեց հայրենակցութեան բոլոր դօկումենտները դնել վերաստուգիչ յանձնաժողովի տրամադրութեան տակ, թոյլատրելով տանել դօկումենտները տուն և քննել տանը: Կատարվեցին նաև վերաստուգիչ յանձնաժողովի երկու անդամի ընտրութիւնները:

Երէկվայ ժողովը, ուր այնքան աղմկում, վիրաւորում էին իրար, ճիշդն ասած շատ վատ տպաւորութիւն թողեց վրաս: Դա ինտելիգենտների, ուսանողների ժողով չէր, այլ անբարեկիրթ մարդկանց ժողով: Այդ ժողովը հայկական կեանքի այլանդակ և խայտառակ պատկերն էր ներկայացնում իրանից: Շատերը իրանց պահել չը գիտէին. շատ ճիշդ կերպով նկատեց ընկեր Ամիրեան, որ սա ժողով չէ, այլ «երեխայութիւն»: Շատերը բռնված էին խօսելացաւով:

Վերջացնելով տողերս, ես, իբրև առևտրական ինստիտուտի հայ ուսանողների ներկայացուցիչ հայրենակցութեան մէջ, իբրև վարչութեան անդամ, իմ բուռն զայրոյթի զգացմունքն եմ արտայայտում պ. Տէր-Գրիգորեանի մեղադրանքների համար, համարելով վարչութեան մի քանի անդամներին «չանտաժիստներ».,. Եւ այս բոլորից յետոյ ինձ մնում է բացագանչել.

— O tempora, o mores!

Ոսկու-Ջօն

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

13 փետրվարի

ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶ: Աւազակախմբերի դէմ կռուելու համար ուղարկված են չորս զինուորական մասեր հետևակներից ու կօզակներից բաղկացած՝ զինուորական կառավարչի ընդհանուր հրամանատարութեամբ:

ԽԱՐԿՕՎ: Երէկ երեկոյեան Խօլօդնայագարա վայրում 5 հոգի ատրճանակներով զինվածներ մտան մի հարուստ գիւղացու տունը, խլեցին 300 ռուբլի և ծանր վիրաւորեցին տանտիրոջն ու կնոջը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Դատաստանական պալատը դասակարգային ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ գրավաճառ Պիրօժկօվին դատապարտեց 1 տարվայ բանտարկութեան, դէպի բարձր. իշխանութիւնը ասած յանդուգն անարգանքի համար, որ արտայայտել է Բալմոնտի «Սպիտակ փայլակներ» գիրքը տպագրելով:

Սենատը, լսելով Տամբօվեան գործադուլային կօմիտետի 28 անդամների վճռաբեկ գանգատը, որոնք Սարատովի դատաստանական խորհրդի կողմից դատապարտվել էին 1—3 տարի բերդարգելութեան, վճիռը փոխեց և յանձնարարեց գործը նորից քննել:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Զինուորական գլխաւոր դատարանը, դատախազի օգնականի բողոքի և երեք պաշտպանների բողոքագրի համաձայն, փոխեց Կօվալենսկի եղբայրների վերաբերութեամբ կայացրած դատավճիռը և գործը յանձնեց ի նոր քննութիւն:

15 փետրվարի

ԿԻԵՎ: Բացվեց հարաւ-արևմտեան շրջանի երկրագործների և հողատէրերի համագումարը:

ՍԱՐԱՏՕՎ: Սերտօբի գաւառի մի քանի գիւղերում երևան են հանել գիւղացիական մի քանի միութիւններ: Ձերբակալված են 18 մարդ:

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕՍԼԱՒ: Պետրօպաւլօվսկի շինական հասարակութիւնը մինիստրութեան մէջ միջնորդութիւն յարուցեց փակել բոլոր խմիչքեղէնների խանութները:

ՌԻԳԱ: Բացվեց անասնապահների համագումարը: Եկել են մօտ 1000 ներկայացուցիչներ:

ԿԻԵՎ: Բացվեց շաքարէ գործարանների քիմիկոսների և տեխնիկների համաժողովը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Մի օրում խօլերայով հիւանդացան 13, մեռան 4 հոգի:

16 փետրվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Վախճանվեց գաղտնի խորհրդական բարօն Հօրացիյ Գինսբուրգը:

ՕԴԵՍՍԱ: Ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու նախագահութեամբ տեղի են ունենում ժողովրդական դպրոցների և ազնուականութեան պարագլուխների խորհրդակցութիւնները գործնական գիւղատնտեսական դպրոցներ հաստատելու մասին:

ՎԱՐՇԱՎԱ: Կրկին տեղի են ունենում սպանութիւններ կուսակցական հողի վրա:

ՄՕՍԿՎԱ: Քաղաքային վարչութիւնը արտասահմանեան սինդիկատների հետ ստորագրեց փոխառութեան պայմանների տակ, որից 18,700,000 ր. էլեքտրաքարշի, 2,500,000 ռուբլի լոմբարդի համար:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Բարձրագոյն հաստատութիւն գտան Պետական Դումայի և Խորհրդի ընդունած օրինագծերը՝ արտասահմանից Դումայի համար առանց ցենզուրային քննութեան գրուածքներ բերել տալու մասին, Սախալին ներմուծվող սպիրտը և ոգելից խմիչքեղէնը ակցիզի տակ դնելու մասին և այլն:

ԲԵՐԼԻՆ: Տեղի ունեցաւ պրուսական զինուորական մինիստրութեան գոյութեան 100-ամեակի տօնակատարութիւնը: Կայսրը ճառ արտասանեց:

ՀՌՕՄ: Ազգագրական ընկերութիւնը Սվինգէտինին պարգևատրեց ոսկէ մեդալով:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:

Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:

Մ. Փ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Մ. ՏՈՒՐԲՕՎԻՉ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:

Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:

Վճարը 50 կ.: Ջրաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԲԺԻՇԿ

Ա. Մխիթարեանց

Սիֆիլիս, վեներական, միզասեռական եւ մորթու ցաւեր

Ընդունելութիւն ամեն օր } 12—2 ժ. ցեր. 5—7 ժ. երեկ.

Սօլօլակ, Բէհբութեան փողոց № 33.

(օ. մ.) 100—48

ԲԺԻՇԿ

Ա. Ա. ԽԱՆԴԱՄԻՐԵԱՆ

Արտասահման մեկնելու պատճառով, հիւանդների ընդունելութիւնը ընդհատված է: (օ. մ.) 50—41

ԲԺԻՇԿ

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ, առանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հիւանդութիւններ:

Հիւանդների ընդունելութիւնը { 12—1 առաւօտեան 5—6 երեկոյեան

Միքայէլեան փող., № 36, տ. Ճավճավաձէի:

100—96

ԲԺԻՇԿ

Ա. Մ. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ

Ներքին հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւն ամեն օր { 11—12 ժ. առաւ. 5—6 ժ. երեկ.

Վելյամինօվսկայա փող., № 10.

(օ. մ.) 100—51

Յ. Դաղբաշեանի

1. Լիակատար բառարան ռուսերէնից հայերէն: Գինը 8 ր., կազմով 9 ր. և 10 ր., նայած կազմին: Ծանապարհածախսը (մօտ 1 ր.) հեղինակի վրա:

2. Լիակատար բառարան հայերէնից ռուսերէն: Բաժանորդագինը 5 ր., առաջին բառարանի գնողների համար 4 ր.: Բաժանորդ գրվել միմիայն ինձ մօտ, չը դիմել գրավաճառներին:

3. Գրպանի բառարան ռուսերէնից հայերէն: Բաժանորդագինը 2 ր. 50 կ.:

4. Ռուսերէն այբբենարան և առաջին ընթերցարան: Գինը 25 կ.:

Դիմել միմիայն ինձ այս հասցէով՝ С-Петербургъ, А. Дагбашяну. (До востребованія.)

(չ.) 140. 2—1

Լոյս տեսաւ

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

XVIII գիրք՝ 1908 թ. № 2

ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.

Բացված է 1909 թ. միայն երկու գրքի բաժանորդագրութիւն:

Բաժանորդագինն է 3 ր.

Դիմել՝ Редакція «Азгагракань Андесъ», Тифлисъ, Межевая 4.

143. 1—1

Հարկաւոր է

ՄԻ ՀՄՈՒՏ ԵՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒ

ՀԱՇՒԱՊԱՀ

(իտալական կրկնատոմար) անտառային գործերի համար, Բաթումի շրջակայքում: Ցանկալի է վրացերէնի ծանօթ անձնաւորութիւն: Ցանկացողները թող դիմեն՝ Батумъ, Т/Д. Бр. Чилингиріанъ.

(ա. օ.) 134. 6—2

ԱՌԱՆՑ ՌԻՍԿԻ ՀԱՄՈԶՎԵԼ

կարող է իւրաքանչիւրը՝ ուղղակի մեր ֆաբրիկայից բերել տալով—ֆաբրիկային գներով—հետևեալ անհրաժեշտ իրերը.

«Անգլիական տրիկօ»—շատ ամուր, գործնական և բրդէ շքեղ կտոր տղամարդկանց սօլիդ և էլեգանտ զգեստի համար, սև, մուգ և բաց-կապոյտ գոյների, շագանակագոյն, ձիթագոյն, տարմագոյն, հարթ-մոխրագոյն կամ քառակուսի գեղեցիկ նկարներով, շերտաւոր և բծաւոր, որոնք կտորին տալիս են սէզօնի վերջին նորութեան գեղեցիկ տեսքը: Տղամարդկանց ամբողջ կօստիւմի համար՝ 4¼ արշ.—5 ր. 25 կ., լաւ տեսակինը՝ 6 ր. 50 կ., «Պրիմա» տես.՝ 8 ր. 40 կ., «Էկստրա» տես.՝ 10 ր. 50 կ. և 12 ր. 50 կ.:

Վերջին նորութիւն! «Բօսֆոր» կտոր՝ նուրբ յատկութեան, սօլիդ և էլեգանտ տեսքով, ամեն գոյնի և մօդային զանազան նկարներով. 4¼ արշ. կտորը՝ 11 ր. և 12 ր. 50 կ., «Էկստրա» տեսակը՝ 14 ր. 50 կ.: Երեք և աւելի կտոր բերել տալուց՝ ձրիաբար ուղարկվում է այդ կտորների ապառացուն: Կանանց համար—նոր կտոր «Անգլ. կօնֆեկցիօն», բոլոր գոյների, հարթ կամ շերտաւոր, աղիւսաձև և բծերով, վերին ատեմանի գործնական և շքեղ՝ կանացի կօստիւմների համար, վերջին սէզօնի արդիւնք. 8 արշ. ամբողջ կօստ. համար—4 ր., 5 ր. 60 կ., 6 ր., 6 ր. 75 կ., 8 ր. 50 կ.:

«Տիրոլեան քաթան տղամարդկանց և կանանց զանազան տեսակի ապիտակեղենների համար, ամենանուրբ յատկութեան, գերազանցելով իր սպիտակ գոյնով, խիտ և ամուր գործուածքով. լայն. 20 վերշօկ. մի կտորը՝ 24 արշ.—5 ր. 50 կ., լաւ յատկութեանը՝ 6 ր. և 6 ր. 75 կ.: Առանց ռիսկի! Չը հաւանած ապրանքների համար փողը վերադարձնում ենք: Ծրարելը և ճանապարհը ֆիրմայի հաշւով: Վերադիր վճարի համար հաշվում է 2 կ. իւրաքանչիւր ռուբլուն, իսկ Սիբիր—կէսի զանազան. համաձայն: Պատուէրները կատարում ենք առանց կանխավճարի: Հասցէագրել՝ Фабрика Т-ва Суконно-Шерстяной Мануфактуры, г. Лодзь № 43.

Ապրանքների լաւ յատկութեան համար ֆիրման պարգևատրվել է արտասահմանեան և ռուսական ցուցահանդէսների շքանշաններով: 135. 2—1

ՀԱԶՒԱԳԻՒՏ ԴԷՊՔ

«ԽՐՕՆՕՄԵՏՐ» տեսակի ժամացոյց 6 ր. 75 կոպէկով: 200 ր. արժէք ունեցող ոսկի ժամացոյցի փոխարէն ես առաջարկում եմ «Խրօնօմետր» ժամացոյցը, որը իր ձևով և շքեղութեամբ պակաս չէ ոսկէ ժամացոյցից և որի մեքենայի և մեխանիզմի լաւ յատկութեան համար երաշխաւորում եմ 6 տարով:

Այդ ժամացոյցը շվէյցարական իսկական նոր տեսակի ոսկուց է, տղամարդկանց համար, 3 փականներով, լարելը 36 ժամը մէկ անգամ, առանց բանալիի: ՏՈՓԱՍ, նկարի համաձայն, շատ տարածված է և մեծ քանակութեամբ վաճառվում է Եւրոպայում, և վերջին ժամանակներս այդ ժամացոյցը գործածութիւնից դուրս է վանել ոսկէ ժամացոյցին: Առաջարկում եմ ամեն մէկին օգտվել հանգամանքից և բերել տալ այդ ժամացոյցը: Գինը 6 ր. 75 կ., 2 հատը—13 ր.:

ՈՎ ՏԵՍՆՈՒՄ Է ԱՅԴ ԺԱՄԱՑՈՅՑԸ, ՀԱՄՈԶՎՈՒՄ Է, ՈՐ ՆԱ ԱՐԺԷ 200 ՌՈՒԲ.

Կանանց ժամաց., գինը 8 ր. 25 կ.: Տղամարդկանց ժամ., բաց, նոր ոսկուց, գինը 4 ր. 75 կոպէկ:

Սև, տափակ, բաց ժամաց. I տեսակի, ոսկեզօծ ցիֆերբլատով, գինը 3 ր. 90 կ.:

Արծաթէ ժամ., 3 ամուր փականներով, I տեսակի գինը 12 ր., 15 և 18 ռուբլի:

Սև ժամաց., բաց, մշտական օրացոյցով, գինը 4 ր. 50 կ., լաւ տեսակինը՝ 6 ր.:

Գները շատ էժան են նշանակված, որպէսզի կարելիութիւն տրվի իւրաքանչիւրին օգտվելու այդ ժամացոյցից: Ճանապարհածախքի և մաքսի համար հաշվում է 85 կ.: Իսկական նոր ոսկուց շղթաներ գինը 95 կ., 1 ր. 75 կ., 2 ր. 50 կ. և 3 ր.: Պատուէրները ուղարկվում են վերադիր վճարով, առանց կանխավճարի: Պահանջները կարելի է կատարել ռուսերէն լեզուով:

Հասցէն (որը կարելի է կտրել և կպցնել ծրարի երեսին).

ШВЕЙЦАРІЯ. S-te Croix.—182. (Suisse) M. Jakubowitz. Ст. Круа.

Շվէյցարիա փակ նամակներ ուղարկելուց պէտք է կպցնել 10 կ. նամականիշ, իսկ բաց նամակների համար—4 կ.: (չ.) (В.4258) 100. 2—2